

פרשת השבוע "פקודי" (י' עניינים בביאור הפרשה ופרק "נחשבה")

קונטרס ובו ו' נושאים בענייני הפורים.

"בזמרנג" (בעין הסערה)

פרק מ"ט "מהומה על לא מאומה"

תיאור מעשה שאדם מצוה על אחרים לעשות כך וכך, אבל הוא עצמו אינו שותף בעצם העניין, לפיכך גבי אלעזר שנאמר בו ופקודת אלעזר שמן המאור וגוי שהוא עצמו היה נושא אותם כיתר אחיו, לפיכך לא מתאים בזה לשון פקודה, כפי שנאמר גבי איתמר, לפיכך כאן שהפרשה מדברת כולה על עניין פקידה וכל עבודת המשכן מתוארת בעניין זה, טפי מתאים לומר פקודת איתמר מאשר פקודת אלעזר.

ברם כ"ז יישב את קושית הרמב"ן, ברם קושית מרן הגרי"ז זי"ע במקומה עומדת, דמה עניין עבודת איתמר לכאן שכולה התחדשה רק בחומש הפקודים לנושא הפרשה שמספר רק על עניין החשבון ומה השייכות בזה לפקידת איתמר שלא שייכת לזה כלל שהרי פקידה זו שייכת לעניין גזברות?

ומו"ר מרן הגרמ"ד הלוי זצוק"ל הביא בזה ביאור ממרן הגרי"ז זי"ע, דנראה דמלבד שהיה לבצלאל תפקיד של "עושה מלאכה" נמנה גם להיות גזבר של המשכן, והכי נראה לדקדק בדברי התרגום אונקלוס לעיל (פ' ל"ה פס' לו) שמתרגם את הפסוק "ויאמר משה אל בני ישראל ראו קרא ה' בשם בצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה" ובתרגום "ואמר משה לבני ישראל חזו דרבי ה' בשום בצלאל בר אורי בר חור לשבטא דיהודה". ולשון רבי מורה

א) למה הוזכר איתמר בעת פירוט הגבייה?

איתא בפרשה (פ' ל"ח פס' כ"א) "אלה פקודי המשכן משכן העדות אשר פוקד על פי משה עבודת הלויים ביד איתמר בן אהרן הכהן".

ובפרש"י: ביד איתמר, הוא היה פקיד עליהם לכל בית אב עבודה שעליו".

ודבריו צריכים עיון רב, וכי איזו עבודת הלויים הייתה כאן, והלא רק בספר חומש הפקודים (ספר במדבר) נאמרו כל עבודות הלויים ובו סופר על מינוי איתמר על הלויים, אבל כאן הייתה עשיית החשבון של הגבייה, שמשה רבינו מראה לכל כלל ישראל כי כל הכסף שנגבה נעשה בו כל המטרות ועל כל פרט ופרט הראה להם את החשבון ולזה בכלל לא היו צריכים את איתמר.

וכבר עמד בזה מרן הגרי"ז הלוי זי"ע, עוד תמה בזה הרמב"ן ז"ל, מפני מה לא הביאו את מינוי אלעזר שהייתה עבודתו נכבדת יותר ומן הראוי היה להקדים את כל מה שעשו בארון הכפורת המנורה והשולחן שהם העבודות שנמסרו לאלעזר והן נכבדות יותר וצ"ב רב בעניין.

וב"אור החמה" (לגאון הקדוש רבי זונדל קרויזר זצ"ל) ביאר דלשון "פקודת" הוא

הכסף הנמצא בית ה' ונתנו את הכסף המתוכן על ידי עושי המלאכה" משמע שכן מנו מלכתחילה את הכסף? והדברים צ"ב, ועמדו בזה חז"ל וחידשו בזה שני דינים: דין אחד שאין מתחשבים עם הגזברים וגבאי הצדקה, כי הם אנשי אמנה וחלילה וחס לחשדם ששלחו ידם בכספי הקדש, אבל מאידך, יש דין נוסף, לפני שמוסרים את הכסף לידי הגזברים צריכים למנות את הכסף (כדי שיהיה לו חשבון על הדבר, וזו הלכה נפרדת שצריכים לדעת חשבון הכספים שנגבו).

לפי זה יש לומר כשנתנו את כל כסף התרומות לידי בצלאל צרו ומנו את הכסף כפי המפורש כאן בפסוקים, אבל לאחר מיכן שעשו את המלאכה לא ביקשו מבצלאל כל חשבון לדעת להיכן הלכה כל תרומה, משום שיש דין בגזברים שאין מתחשבים עמם, משום שבאמונה הם עושים.

ברם כל זה הוא דין בגזבר הקדש אבל לא בסתם עושי מלאכה שאותם מותר לחשוד ולעקוב אחריהם. לפי זה יש לומר דמה שאמרו כאן ביד איתמר בן אהרן הכהן אינו שייך לעצם פקודת המשכן כאן, שהרי עוד לא הייתה שייכת אליו כלל, רק כשיגיע הציווי בפועל, רק באו לומר כעת כפי שלגבי איתמר היה מינוי על הלויים, כך גם כאן היה מינוי של בצלאל והוא נתמנה על מלאכת המשכן והיה לו גם תפקיד גזבר. לפיכך היה את הדין שמונים וצרים לפני שמוסרים לידו את הכסף למלאכה, ושוב אין מבקשים מידו חשבון. עכתי"ד מו"ר הגרמ"ד הלוי זצוק"ל בשם מרן הגר"י זי"ע.

ברם הדברים צ"ע רב, דלפי זה נראה דכל המניין שנעשה כאן, לא היה כדי למנוע חשד, רק זוהי הלכה שלפני שמוסרים לבצלאל לקראת עשית המלאכה צריכים לעשות מניין, שכן כך הדין שבטרם

שעלה בצלאל לגדולה. ומהי הגדולה? (דנראה דזה שנעשה אחד מחכמי לב אינו מינוי, שהרי לא היה רק הוא לבדו בזה, אלא היו חכמי לב וכאן לא נחשב רק בצלאל? אלא ודאי שהיה לו מינוי מלבד מה שהיה חכם לב)

ונראה דהגדולה שקיבל שנעשה כגזבר של ההקדש. ובזה נבין את המשך הפסוקים בפרשה שמנו מיד לאחר מיכן את התרומות, כל הזהב העשוי למלאכה תשע ועשרים ככר וכסף פקודי העדה מאה ככר ואלף ושבע מאות וחמישה ושבעים וגו'. דעתה נעשה מניין חשבון כל התרומות, וזו הייתה פקודת המשכן.

ברם יש לתמוה בזה דאיתא בגמ' בב"ב (דף ט"ו ע"א) "אין מחשבין בצדקה עם גבאי צדקה ולא בהקדש עם הגזברין, ואע"פ שאין ראיה לדבר, זכר לדבר, שנאמר ולא יחשבו את האנשים אשר יתנו את הכסף על ידם לתת לעושי המלאכה כי באמונה הם עושים". עוד איתא התם "אמר ר' אלעזר, אע"פ שיש לו לאדם גזבר נאמן בתוך ביתו יצור וימנה.

(ובפרש"י, יצור וימנה הכסף שהוא מוסר בידו, ואע"פ שאינו בא עמו לחשבון לאחר מיכן, יצור וימנה, שנאמר ויצורו וימנו וגו', והדר ונתנו את הכסף המתוכן המנוי על ידי עושי המלאכה).

והדברים צ"ב, אם לא עושים איתם חשבון כי הם נאמנים שלא שלחו את ידם בממון, למה צריכים למנות לפני כן? ברם נראים הדברים, בפירוש הפסוקים, דבמלכים (בי"ב) בפסוק אחד נאמר ולא יחשבו את האנשים אשר יתנו את הכסף על ידם לתת לעושי המלאכה כי באמונה הם עושים, הרי לנו שאין לחשוד כלל את עושי המלאכה כי הם אנשים ישרים מאד ומהיכי תיתי לחשדם ששלחו יד במלאכתם, אך מאידך כתוב שם בפסוק השני "ויצורו וימנו את

בצדקה עם הגזברין? ושמה מדרש זה חלוק על המדרש שאומר שמה גזבר היה רק בצלאל, אבל משה רבינו עצמו לא היה גזבר ולפיכך חשדוהו ועדיין הדברים צ"ב.

ולהשלמת העניין: בשיעורי מו"ר מרן הגרמ"ד הלוי זי"ע מביא מאביו מרן הגרי"ז זי"ע. כתיב "ויקח יהוידע הכהן ארון אחד ויקוב חור בדלתו ויתן אותו אצל המזבח מימין בבוא איש בית ה' ונתנו שמה הכהנים שומרי הסף את הכסף וגו'". **וצ"ע בדברי הפסוק:** (א) למה נתנו שם הכהנים את הכסף ולא המביאים בעצמם? (ב) למה הניח את הארון הזה אצל המזבח שהוא מקום הילוך הכהנים ולא בפתח הבית שיוכלו ליתן את התרומה תיכף בעת כניסתם?

וביאר בזה מרן זי"ע, דחלוק דין הקדש בדק הבית מערכין, הקדש בדק הבית בשעה שמקדישים אותו הוא נעשה ברשות הקדש כי אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט, אבל בערכין הדין שאינם קדושים עד שיבואו לידי גזבר. ואיתא בגמ' בחולין (דף קל"ט ע"ב) וכן הוא ברמב"ם (פ"ג מערכין הל' י"ג) דהנודר חייב באחריותו עד שיבואו לידי גזבר.

ולפי"ז יש לומר, דכסף זה שנתנו ישראל היה כסף ערכין, וראיה לדבר, שהרי נאמר בפסוק 'כסף נפשות ערכו' אי"כ הוי הכסף חולין עד שיבוא לידי גזבר. ואם יתנו המביאים עצמם את הכסף בקופה של ההקדש עדיין אין זה נחשב כבא לידי גזבר שהרי אין חצר להקדש. כדאיתא בגמ' בב"ב (דף ע"ט ע"א) אין מועלין במים שבאו בבור של הקדש משום דאין חצר קונה להקדש. לפיכך עשה יהוידע ארון שיהיה מונח על ידי המזבח כדי שהמביאים יצטרכו לתת את כסף הערכין לידי הכהנים והם יניחוהו בתוך הארון, וכיון שהכהנים נחשבים גזברי הקדש שפיר יגיע הממון לידי הקדש. משא"כ אם

שמוסרים לידי הגזבר עושים מניין, אבל לאחר שימסרו לידו שוב לא יעשו מניין כי אין מתחשבים עם גזבר.

ברם בדברי המדרש רבה נראה שמה עצמו הוא היה גזבר, דז"ל המדרש, דבר אחר, איש אמונות זה משה שנעשה גזבר על מלאכת המשכן, שנו רבותינו אין ממנין שררה על הציבור בממון פחות משנים, והרי אתה מוצא שהיה משה גזבר לעצמו וכאן אתה אומר אין ממנין פחות מב'! אלא אע"פ שהיה משה גזבר לעצמו, הוא קורא לאחרים ומחשב על ידיהם, שנאמר "אלה פקודי המשכן" אשר פקד משה אין כתיב כאן, אלא אשר פקד ע"פ משה ביד איתמר".

הרי לנו שמה הוא היה הגזבר ואיתמר היה השני, כדי שלא תהיה שררה על הציבור בפחות משניים? עוד יש לתמוה, דאם משה רבינו עצמו היה גזבר למה כשהגיע ליד משה רבינו עשה חשבון והרי ברגע שמגיע לידי גזבר כבר אין מחשבים אחריו רק קודם לכן?

ועוד יש לתמוה, דהנה ב"דעת זקנים" ובפירוש הרא"ש מביאים מדרש וז"ל "משכן העדות, שהוא עדות לאומות העולם שנתרצה הקב"ה על מעשה העגל ששכינה שורה שם. דבר אחר שהיה עדות למשה, כי בשעה שחשדוהו שגנב שקלים ממלאכת המשכן, אמר להם משה, רוצה אני שיהא המשכן עדות, וחזרו ומנו ומצאו שהושמו בוין לעמודים, ודריש ליה מ"והמלאכה היתה דים", קח ראשי תיבות ויעלו ט"ו ווין. כלומר ט"ו יותר, ומיד נתן משה ט"ו שבחות להקב"ה, והן בישתבח שיר ושבחה, וכנגדן ט"ו בברוך שאמר, וכנגדן ט"ו ווין באמת ויצ"ב" יעו"ש.

הרי לנו שחקרו אחרי משה רבינו וחשדוהו אף ע"ג שהיה גזבר והרי אין מחשבין

ובארחות חיים (הלכות תפילה סי' י"ז) כתב בשם בה"ג: "ברכת המינים בתר ישו בר פנדירא הוא דאיתקן דנפיש להו מיני".

ובאשכול (הלכות תפילה) כתב: "וכיון דאווש הני מיני באותן הימים ואתחברו בהדי מלכות חייבת משום הכי חשש רבן גמליאל ובית דינו וכל סיעת החכמים שהיו שם ותקנו ברכה זו כנגד מפלתן".

ומבואר מדברי רש"י והבה"ג והאשכול שברכת המינים נתקנה כנגד הנוצרים, ובסידורים ארץ ישראלים מזמן הגאונים שנמצאו בגניזה הקהירית הנוסח: "למשומדים אל תהי תקוה אם לא ישובו לתורתך, הנצרים והמינים כרגע יאבדו, ימחו מספר חיים ועם צדיקים אל יכתבו, בא"י מכניע זדים". ויש שגרסו במקום "אם לא ישובו לתורתך", "ומלכות זדון מהרה תעקר בימינו".

ומהנוסח "הנצרים והמינים" נראה שעיקר תקנת ברכה זו היתה כנגד הנוצרים ימ"ש, אך כללו עמם גם את שאר הכתות שחלקו על דברי חכמים, כמו הצדוקים האיסיים וכדו'.

ונוסח הראשונים האשכנזים בברכה זו הוא: **ולמשומדים אל תהי תקוה וכל המינים כרגע יאבדו וכל אויבי עמך מהרה יכרתו ומלכות זדון מהרה תעקר וכו' (ויש כמה חילופי גירסאות בראשונים עצמם).**

ולפי דברי האשכול ניחא מה שנזכר בברכה זו (בנוסח הראשונים) "מלכות זדון מהרה תעקר" שלכאורה אינו ענין לשאר הברכה שהיא כנגד המשומדים שבעם ישראל, אך לפי דבריו עיקר תקנת הברכה היה משום ד"אתחברו בהדי מלכות חייבת", דהיינו שהתחברו עם מלכות אדום הרשעה, ולכן מוסיפים בתוך הברכה קללה גם על מלכות אדום.

אמנם לכאורה דבריו תמוהים, שהרי ידוע שבאותו זמן הרומאים היו עובדי אלילים ורדפו את הנוצרים, ולא התחברו עמם כלל [ורק בזמן האמוראים קיבלו הרומאים את הנצרות]. ואולי יש לומר שכבר באותו זמן היו שליטים רומאים שאהבו את הנוצרים בסתר וקיבלו את הלשנותיהם ועלילותיהם וסייעו להם לגלגל על ישראל גזירות וצרות שונות, ולכן תקנו בברכה זו בקשה גם על מפלת רומי.

ג) למה נשתנה נוסח הברכה בדורות האחרונים

היו הישראלים עצמם שמים אותו בארון לא היה עדיין ברשות הקדש, ועדיין היה באחריותם ואם היה הכסף נגב ואובד היו חייבים באחריות, ודו"ק היטב בדבר.

מהרה"ג החו"ב בעל ויברך דוד שליט"א

ב) טעם תקנת ברכת המינים ונוסחה האמיתי

כְּאֲשֶׁר צִוָּה ה' כֵּן עָשׂוּ (לט, מג)

כתב בעל הטורים להלן (מ לב): "והם י"ח פעמים כאשר צוה ה' את משה, וכל אשר צוה ה'. וכנגדם תקנו י"ח ברכות. ואחד כאשר צוה ה' כן עשו ותקנו כנגדו ברכת המינים"¹.

ואמרתי לברר מעט את עניינה של הברכה הזו, ולמה נשתנה נוסח הברכה בדורות האחרונים.

כידוע, הברכה הנקראת "ברכת המינים" לא נתקנה על ידי אנשי כנסת הגדולה שהם עזרא ובית דינו, אלא נוספה אחרי החורבן ביבנה, כדאיתא בברכות כ"ח ע"ב: "אמר רבי לוי ברכת המינים ביבנה תקנוה... ת"ר שמעון הפקולי הסדיר י"ח ברכות לפני רבן גמליאל על הסדר ביבנה, אמר להם ר"ג לחכמים כלום יש אדם שיודע לתקן ברכת המינים, עמד שמואל הקטן ותקנה".

ולא מבואר בגמרא כל כך מהו עניינה של ברכת המינים ולשם מה הוצרכו לתקנה, ורש"י שם פירש "ביבנה תקנוה. לאחר זמן מרובה". ולא מובן מה רצונו לומר בזה [וכמה מפרשים נדחקו בביאור דבריו], אכן בדקדוקי סופרים ובדפוס ונציא הגירסא היא: "לאחר זמן מרובה קרוב לתרבותו של ישו הנוצרי שלמדם להפך דברי אלהים חיים", ובגמרות שלנו הושמטו מילים אלו על ידי הצנזורה [והוחזרו בדפוס עוז והדר בשולי הגליון].

וברש"י (מגילה י"ז ע"ב) כתב: כלו המינים. תלמידי ישו הנוצרי, לכך סמכו לה ברכת המינים [וגם שם נשמט מרוב הגמרות ע"י הצנזורה והוחזר במהדורת עוז והדר].

¹ ובתוספות השלם (מ לג) כתוב: לכך י"ח כאשר צוה כנגד י"ח ברכות, ושל ואתו אהליאב כנגד למשומדים ביבנה תקנוה, ולא הבנתי מהו 'של ואתו אהליאב', וצ"ע.

בימיו ויאמר למשומדים, ואם אחר ההתראה אינו אומר למשומדים נסתפק בעל משפט צדק בח"ב סי' ט' אם מסלקין אותו, עכ"ל [בכנה"ג הנדפס בשני המקומות במקום "למשומדים" כתוב "לכופרים" מאימת הצנזורה].

ובמג"א סי' קכ"ו סק"א כתב: "ואם לא רצה לומר ולמשומדים רק ולמלשינים ספק אם מסלקין אותו (כנסת הגדולה, משפט צדק ח"ב ט') ובסי' קי"ח כתב שבני רומנים אומרים ולמלשינים" (במג"א הנדפס כתוב "לכופרים" במקום "למשומדים" מאימת הצנזור). ובמחצית השקל שם כתב על דברי המג"א: "שבני רומנים אומרים כו'. **מפחד אויב**".

ובמגן גבורים שם באלף המגן סק"א כתב: "ועיין מ"א מה שכתב בשם כנה"ג, ומהתימא שלא כתב שמנהגנו הוא לומר ולמלשינים כבני רומניא". ובמשנ"ב שם סק"ד כתב: "אם לא רצה לומר לכופרים אלא ולמלשינים אין מסלקין אותו מפני שיש מקומות שאומרים לכתחילה ולמלשינים", ובשעה"צ ציין מקורו במגן גבורים.

והנה ברור שגם נוסח רומניא המקורי היה 'ולמשומדים', כמו שהוא בכל סידוריהם הישנים, וכן בשו"ת משפט צדק הנ"ל העיד: "וכן שמעתי שאומרים התושבים היינו הגיריגוש", וידוע ש"הגיריגוש" הם בני רומניא המכונים גם "רומניוטים"². ומה שכתב המגן גבורים שמנהגם לומר ולמלשינים, ודאי גם זה היה מאימת הצנזורה, ומפחד המומרים שהוציאו את דיבת היהודים רעה בפני השלטונות שהם מחרפים את הנוצרים בתפילתם, וכמו שכתב המחצית השקל, אך ודאי אין כוונתו שזהו הנוסח האמיתי.

והמעין יראה שאף שמקור דברי המשנ"ב הוא במגן גבורים (כמו שציין בשעה"צ) מכל מקום המשנ"ב שינה מלשונו של המגן גבורים, ולא כתב "שמנהגינו הוא לומר ולמלשינים", אלא כתב רק שאין מסלקין אותו מפני שיש מקומות שאומרים כך. ונראה ברור שהמשנ"ב לא רצה לכתוב כלשון המגן גבורים, כי ודאי שאין לנוסח הצנזורה תורת 'מנהג', שהרי רק מפחד האויב אומרים כך. ולכן שינה את הלשון וכתב רק שבזמנינו מי שלא אומר ולמשומדים אין עליו חשד שמץ מינות ח"ו, כי ידוע שרבים אומרים כך מפחד אויב.

כידוע, הנוסח "ולמלשינים" המקובל בדורות האחרונים אינו קיים באף חיבור שנדפס לפני תקופת הצנזורה, והוא שינוי של המדפיסים מאימת הצנזורה הנוצרית [וכבר בזמן הראשונים נטפלו המומרים ימ"ש לברכה זו בויכוחיהם ודיבותיהם, ראה בויכוח רבינו יחיאל מפריס, ועוד].

ובשו"ת משפט צדק להג"ר מאיר ב"ר שם טוב מלמד (תלמידו של מהר"ר יוסף בן עזרא בעל העצמות יוסף) ח"ב סי' ט' נשאל בזה"ל:

"ברוב גלילות ישראל נוהגים בברכת המינים לומר למשומדים אל תהי להם תקוה וש"צ אחד משנה מטבע שהורגלו רוב העולם וכל המינים והמוסרים מהרה מהארץ יכרתו, ואינו אומר למשומדים רק אומר למלשינים אל תהי להם תקוה, והתרו בו לומר למשומדים ולא רצה לומר כן, ומרננים העולם לומר שאינו אומר משום שיש לו קרובים משומדים שהמירו שפיר קא עביד או לא".

והשיב ע"ז בתשובה ארוכה מאוד, וכתב שלכאורה יש לסלק את אותו ש"ץ משום מה שאמרו טעה בברכת המינים מסלקין אותו, וכ"ש זה שהתרו בו ואינו רוצה לחזור בו, וגם אם יש לו קרובים שנשתמדו על כרחו צריך לקללם אחר שכך תקנו חכמים, ואם נשתמדו לאנסם אינם בכלל הקללה שבברכה זו, וכתב:

"הרי מצינו שהרא"ש כתב שנוסחא הכתובה היא ולמשומדים, והגם שבנוסחאות של הספרדים שהם בידינו כתוב למלשינים מפני החקירה שעושים במקום הדפוס כנודע בע"ז, אבל לעולם יצטרך לומר למשומדים, וכן אומרים הספרדים, וכן שמעתי שאומרים התושבים היינו הגיריגוש, ואין לשנות מטבע וכו' ואם כן ש"צ צריך לומר כן".

והביא את דבריו בקצרה הכנה"ג או"ח סי' קי"ח בהגהת הטור, וז"ל: "נסח הברכה למשומדים אל תהי תקוה, ובקצת סדורים שכתוב למלשינים הוא מפני החקירה שעושין בעלי הדפוס. משפט צדק. ובקושטנדינא יע"א ראיתי לבני רומניא היו אומרים ולמלשינים אל תהי תקוה".

וכן הביאו הכנה"ג שם סי' קכ"ו בהגהת הטור, וז"ל: "שליח צבור שאומר בברכת המינים למלשינים במקום למשומדים לא טוב עשה

² כך מכונים בני ארצות הבלקן (יוון וטורקיה ועוד) שהם צאצאי התושבים הקדמונים של הארצות הללו, ומחזיקים במנהגייהם הקדומים (לאפוקי מהקהילות החדשות שנתיישבו שם, מגורשי ספרד ועוד).

"ואנחנו בשם ה' אלקינו נזכיר ונאמר לשון הברכה. כאשר תקנוהו לנו רבותינו ז"ל הקדושים ההולכים בדרכי ה' ומבקשים טובת העולם בכללו ומתחננים בעד תקון והצלחת כל אומה. כאשר יאות לאנשים חכמים נבונים ומשכילים בכל חכמה. ושומר מצוה לא ידע דבר רע כל מאומה. ויזכו לראות בנחמה".

אכן למותר לומר שברכה זו אכן נתקנה ונוסדה כנגד הדת הנוצרית וכנגד נושאת דגלה מלכות אדום הרשעה, כמו שכתבו הראשונים, ומעולם לא עלה על דעתו הגדולה של היעב"ץ להיפך מזה, וכל מה שהאריך לסתור דעה זו הוא רק מן השפה ולחוץ מאימת המלכויות. וכן ר' יחיאל מפריס בויכוחו אמר שברכה זו נתקנה כנגד הצדוקים והביא לזה 'ראיות', ומובן מאליו שרק מיראתם אמר כן.

והנה היעב"ץ כתב שמי שאומר 'ולמלשינים' הוא משנה ממטבע שטבעו חכמים בברכות ולא יצא ידי חובתו, וכן בספר תפלת דוד להגאון האדר"ת תמה מאוד איך יוצאין ידי חובה באמירת נוסח "ולמלשינים" הנהוג, שלכאורה הוא שינוי מהמטבע שתקנו חכמים בברכה זו. אמנם מדברי הכנה"ג והמג"א והמגן גבורים והמשנ"ב הנ"ל נראה שיוצאין בזה ידי חובה, וכן מנהג רוב ישראל היום לומר נוסח זה, ולכאורה תמוה אמאי לא הוי שינוי מטבע הברכה.

ולפי מה שנתבאר לעיל בכוננת ספר האשכול, אפשר לומר שכיון עיקר תיקון הברכה היה על המשומדים שהיו מלשינים על ישראל בפני המלכות, לכן אין זה כל כך שינוי ממטבע חכמים, וכעין זה תירץ האדר"ת שם בשם הגאון ר' יוסף זכריה שטרן שמי שבקי בקורות הימים ההם יודע שהמינים היו גם מלשינים גדולים.

אמנם בימינו שבחסדי ה' סרה אימת הצנזורה מכל וכל, תמוה מאוד למה לא נחזור אל הנוסח האמיתי המתקון מאת אנשי כנסת הגדולה אשר רוח ה' דיבר בהם, מה גם שראוי לחוש לדעת היעב"ץ שכל המשנה לא יוצא ידי חובתו.

ובתשובות והנהגות ח"ב סי' נ"ט האריך בענין נוסח ברכה זו, וגם הוא כתב שהנוסח הנכון הוא ולמשומדים כנ"ל, ושיש לחוש שהזכרת המשומדים או המינים היא לעיכובא כיון שעיקר הברכה נתקנה כנגדם, ובתוך דבריו כתב: **"ושמעתי מפי הגריז"ס זצ"ל (הגאב"ד דבריסק) שאביו הגר"ח מבריסק זצ"ל נתלבט הרבה בברכת המינים היאך לומר שהנוסחאות**

ובסידור בית יעקב של היעב"ץ גם כן נדפס נוסח ולמלשינים, אכן בספר לוח ארש האריך היעב"ץ מאוד להתרעם בחריפות על השינוי שעשו המדפיסים, ונעתיק קצת מלשונו:

"ולמשמדים. כן הוא הוא הנוסחא הישנה הנאמנה. ואין צורך לשנות ולהמיר ארש הנכונה. בעבור אנשים בוערים וכסילים מבקשי תואנה. כאשר כה עשו קצת מדפיסים חסרי לב שנו הנוסח כלו והחליפוהו במגונה. מיראת עלילות דברים. חורשי און וצורפי שקרים. מאויבי היהודים כותבי שטנה. ובגלל הדבר הזה השחיתו את דרכם. להחליף ולקלקל הלשונות והענינים... ולא הבינו אל עושיהם. מתקני הברכות והתפלות. שהיו מאה ועשרים זקנים. ומהם כמה נביאים. וברכת המינים ביבנה תקנוה במושב סנהדרין (ושמואל הקטן שתקנה. כבר נודע בתלמוד ונתפרסם מענינו. שהיה קרוב למדרגת הנבואה. ופעם אחד שכחה. והשקיף בה שתיים ושלש שעות. עם שהוא תקנה והמציאה. מכלל שיש בה כוונות נסתרות וסודות גדולות נרמזות בתיבותיה ואותיותיה (וכנודע מכל תקוני ברכות. כי שגבו דברי סתרים הגנוזים בהן) ולא הרשה לעצמו לאמרה בכל לשון שיזדמן. כמו אלה המדפיסים... שלא טרחו בה. אפילו רביעית שעה. והמציאו נוסח חדש... וכבר אמרו רבותינו ז"ל כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בברכות. אינו אלא טועה. ולא יצא ידי חובתו. על כן לא נירא בהמיר אר"ש השקר באמת. כי שפת אמת תעמוד לעד. אינה הפקר. וגם נצח ישראל לא ישקר. ולא ימצא בפי שאריתם לשון תרמית. לא יראו מאנוש עריץ. כי מורא שמים עליהם אשר לגדולתו אין חקר...".

ואחר כך האריך היעב"ץ מאוד לבאר שאין בתיבות הברכה הזאת שום דבר נגד אלו שהמירו את דתם, וכן אין בה שום דבר נגד הדת הנוצרית אלא רק נגד אלה שפרקו מעליהם כל עול ועושים כל התועבות, ובתוך דבריו כתב:

"על פי הדברים האלה כרתי אתך המעיין קורא בצדק נשפט באמונה. ברית המדע והתבונה. להשיב עטרת האמת לישנה. להעמיד הנוסח הקדמון על חזקתו. שהיא ולמשומדים אל תהי תקוה. כמו שהוא בנוסחאות הישנות המאומתות ונאמנות. לא ולמלשינים".

ועוד האריך לבאר שמלכות הזדון שנזכרה בברכה זו אין הכוונה בה למלכויות אשר אנו יושבים בצילם, וסיום דבריו הוא:

ובתשובות והנהגות הנ"ל הביא שיש שכתבו שע"פ קבלה צריך לומר 'למלשינים' והכוונה היא לשטן שהוא המלשין הגדול, ולכן צידד שראוי לומר 'למלשינים ולמשומדים', עכ"ד. וכן בספר דרך ישרה מובא שהגר"ש דבילצקי זצ"ל נהג לומר 'למינים ולמלשינים ולמשומדים' כדי לצאת ידי כל הנוסחאות.

ואיני יודע מי המקובל שכתב או אמר שע"פ קבלה צ"ל למלשינים, ותמוה מאוד איך יתכן שע"פ קבלה יש לומר נוסח אחר ממה שתקנו אנשי כנסת הגדולה, וממה שנהגו כל הראשונים וגדולי המקובלים. ואפשר שרצה רק ללמד זכות על המנהג. ואולי נמשך אחרי הפרי עץ חיים ועוד ספרי כוונות שכתוב בהם בכמה מקומות הנוסח ולמלשינים. אמנם ידוע שגם שם שלטה יד הצנזורה, ובכתבי האר"י המדוייקים כתוב בכל מקום הנוסח 'ולמשומדים', ראה במב"ש (ש"ו ח"ב פ"ד) ובשער מאמרי רשב"י (פר' פקודי) ובשער התפילה (שנדפס מכ"י) ובמחברת הקודש (שער ר"ה). וגם בפרע"ח במקום אחד (שער העמידה פי"ט) כתוב פעמיים 'ולמשומדים', כנראה שם לא שלטה עין הצנזור. וכן בהרבה ספרי קבלה נזכר הנוסח 'ולמשומדים', כמו ספר הקנה, מאירת עינים, שושן סודות, מגלה עמוקות (ריש פר' חוקת), שמן ששון, ועוד רבים. ועל כן ברור שגם ע"פ קבלה יש לומר רק 'ולמשומדים' ואין צריך לומר למלשינים כלל.

ואין ספק שכאשר תאמר הברכה כתיקונה, בכל מילותיה ואותיותיה וצירופיה וסודותיה, אזי יגדל ויגבר כוחה לאין ערוך לכלות פשע ולהתם חטאת, להשבית ולהעביר מן העולם את קליפת אדום הרשעה, אשר כנגדה נתקנה ברכה זו.

ויהי רצון שנזכה במהרה לראות בקיום הכתוב "ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו והיתה לה' המלוכה".

"ממדבר מתנה" - עיונים בפרשה

מהרה"ג רבי בניהו כהן שליט"א

פרשת פקודי

(ד) בדן והייתם נקיים

א איתא בתחילת הפרשה (שמות לח, כח): "וְאֵת הָאֶלֶף וְשֵׁבַע הַמָּאוֹת וְחֲמִשָּׁה וְשִׁבְעִים עֶשֶׂה וַיִּים לַעֲמוּדִים וְצָפָה רְאִשֵׁיהֶם וְחָשַׁק אֹתָם".

משונים זו מזו ונגע בהם גם יד הצנזור, והחליט לסמוך על נוסח הרמב"ם לענין 'ומלכות זדון' ולא הזדים". עכ"ל. ולא כתב מה היתה דעת הגר"ח על הנוסח 'ולמלשינים', וכמדומה שבאחד מגליונות 'כאיל תערוג' כתבו בשם מרן הגרא"ל שטיינמן זצ"ל שהגר"ח חשש שלא יוצאים בנוסח 'ולמלשינים' כי הברכה לא נתקנה עליהם (איני זוכר את הנוסח המדוייק, וצריך בדיקה).

ובשו"ת אמת ליעקב להגר"י קמינצקי זצ"ל (או"ח סי' קי"ט) בהערה 149 כתב המו"ל: "וכן נהג רבינו למעשה בתפלתו שהיה אומר 'ולמשומדים אל תהי תקוה' - מפי השמועה".

ומרן הגר"ח קנייבסקי זצ"ל נשאל על ענין זה הרבה פעמים, ורוב הפעמים השיב שאפשר לומר איך שרוצים, ובדעת נוטה תשובה קצ"ה כתב שלא חייבים לשנות מהנוסח הנהוג, וכתב שם העורך (בהערה 181): "שמעתי מרבינו שליט"א שטעמו כי אומרים בשם הגר"א שהנוסח הנכון הוא ולמלשינים". ובספר אבני שש עמ' 90 כתב שהגר"ח ק"ה השיב לו "הגר"א כתב לומר ולמלשינים (יש מוסיפין ולמינים) מנהגנו כהגר"א". עכ"ל. וצ"ע היכן כתב הגר"א כך. ובדיוקים בנוסח התפילה מהגר"א (נדפס בשו"ע סוף או"ח ח"א ובמעשה רב סי' מ"ח) כתוב "ברכת ולמלשינים) וכל הרשעה כו' וכל אויבך מהרה יכרתו והזדים כו'", אך מה שכתוב שם ברכת ולמלשינים בסוגריים הוא כותרת ואין הכוונה שכך נוסח הגר"א, שאם כן היה צריך לכתוב "ולמלשינים וכו' וכל הרשעה וכו'". ואולי כוונתו למש"כ הגר"א באדרת אליהו פר' בלק (במדבר כד יז): "וכן הוא בתפלת י"ח. ולמלשינים. וכל עושי רשעה. וכל אויבי עמך. תעקר. תשבר. תמגר. ותכניעם. הם שבעה". אך נראה שכתב כן מפחד הצנזור, שהיה קיים גם בימיו כידוע [והרד"ל ישב במאסר כמה חדשים משום שמצאו בכתביו דברים נגד הנוצרים עד שהוכיח שאין זה כתב ידו, כמסופר בתולדותיו]. וקשה להאמין שהגר"א נטה מנוסח כל הסידורים הקדמונים, כי תמיד נוסחאות הקדמונים ומנהגיהם יקרים בעיניו [ראה בביאור הגר"א או"ח סי' מ"ו ס"ט ד"ה ונהגו לסדר: "אבל ראיתי בכל הספרים קדמונים ואחרונים שהנוסחא מימי אבותינו אשר סדרו לנו הברכות" וכו']. וצ"ע אם באמת כתב הגר"ח כך. וגם יש שמועה שהוא עצמו היה אומר בלחש את הנוסח 'ולמשומדים', וצריך בירור.

וידועים דברי החתם סופר בתשובתו (חלק ו סימן נט): "ודע בני ותלמידי שי' כי כל ימי הייתי מצטער על המקרא הזה והייתם נקיים מה' ומישראל וב' חובות אלו נקיות מה' יתב' והנקיות מישראל עמו הם שני רוכבים צמדים על גבנו ויותר אפשרי לצאת ידי החוב הראשון היינו ידי שמים יותר הרבה ויותר מלצאת ידי הבריות וכו', ואני הרהרתי כמה פעמים אם אפשר שקיים אדם בעולם מקרא זה על מתכונתו ואולי על זה כייל שלמה המלך ע"ה אין אדם צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא רצונו לומר שאפי' בעשייתו כל טוב א"א שלא יחטא עכ"פ באופן השני הנ"ל ביציאת ידי הבריות".

והנה נחלקו הפוסקים האם דין זה הוא מן התורה או שהוא מדברי סופרים. בשו"ת מים עמוקים (חלק ב סימן ע ד"ה וה"ה) כתב שאפשר שזהו דין מן התורה, והסתמך על דברי הרד"ך (השמטות בסוף הספר בית יז חדר ז) שדקדק כן בדעת הרי"ף (יבמות יט, ב) שכתב שאסור לאשה להיות בלא בעל, ולא כתב שזהו דין מדרבנן, כמו שכתב על החיוב לישא אשה בזקנותו שזהו רק דין דרבנן. והסתפק הרד"ך מצד מהו חיוב זה, האם מצד הרהור או מצד חשד, ולבסוף הכריע שזהו מצד חשד [ויעוין שם שהסתפק בדעת הרמב"ם (אישות טו, טז)], והוסיף שזהו דין מדאורייתא. וכן כתב הכנסת הגדולה (יו"ד יח, הגהת ב"י אות סב), וכן משמע בבאר שבע (כריתות ג, א ד"ה הרי לבו), וכן כתב בספר דברי אמת (דרוש יא, דף כה, א סוף ד"ה ונראה לי) [ויעוין בחיד"א (עין זוכר סוף מערכת החי"ת, אות לב, דף עח), ובשו"ת הסבא קדישא (ח"ב סוף סימן א, דף יד ואילך), ובשדי חמד (מערכת חית כלל נג, חלק ג, דף כא)]. אמנם בשו"ת פני יהושע (חלק ב או"ח ב, דף א ע"ג) מבואר להדיא שזהו איסור רק מדרבנן. ויש לדקדק מהו גדר האיסור.

ב. והנה מצינו בגמרא איסורים שנאמרו משום מראית העין (שבת סד, ב; קמו, ב; ביצה ט, א ועוד), ומצינו דינים שנתקנו מפני החשד (ברכות ג, א; שבת כג, א; פסחים פב, א). ויש לדקדק האם זהו אותו דין או שזהו שני גדרים שונים. והנה מרש"י (שבת סד, ב ד"ה כל שאסרו; עבודה זרה יב, א ד"ה כל מקום) משמע שזהו גדר אחד [ויעוין בתשובת חכם צבי (צא) שגם כן משמע שזהו ענין אחד, ובספר שערי אמונה (פאה, דף מא, ד"ה שבת כג), ויעוין עוד בדברות משה (יבמות, פ"ב, סימן יז, ענף ג, דף רמז)].

ואיתא בחז"ל (מדרש רבה נא, ו): "משנגמרה מלאכת המשכן, אמר להם בואו ואני עושה לפניכם חשבון, אמר להם משה אלה פקודי המשכן, כך וכך יצא על המשכן עד שהוא יושב ומחשב שכח באלף ושבעה מאות וה' וע' שקל מה שעשה ווים לעמודים, התחיל יושב ומתמיה אמר עכשיו ישראל מוצאין ידיהם לאמר משה נטלן, מה עשה האיר הקדוש ברוך הוא עיניו וראה אותם עשויים ווים לעמודים, אותה שעה נתפייסו כל ישראל על מלאכת המשכן מי גרם לו ע"י שישב ופייסן, הוי אלה פקודי המשכן". [וכן איתא בתנחומא (אות ז). ובזוהר (רכו, ב) מבואר שבת קול אמרה כן].

ובאלויה רבה (סא, ה) כתב שזהו הטעם שאומרים בתפילת שחרית בברכות קריאת שמע, ויציב ונכון וקיים וישר וכו', טו מילים הפותחות באות ו: "ועוד מצאתי בספר המנהיג (סי' לט) זה לשונו, שמעתי כי על מעשה הווי"ן לעמודים חשדוהו ישראל למשה רבינו ע"ה, ובאו הווי"ן לפני המקום להוציא מן החשד, על כן תקנום בזה" [ויש שהמליצו טעם לכך שהפסוק פותח בטעמי אזלא גרש, לרמז על כך שנתגרש ממשה אותם ווי העמודים עד שהתגלו לו לבסוף].

על כל פנים מבואר מדברי חז"ל שמשה עשה חשבון לכל ישראל על כל המלאכה כדי להוציא את עצמו מידי חשד. ובאמת שמצינו כן במשנה בשקלים (פרק ג משנה ב): "אין התורם נכנס לא בפרגוד חפות ולא במנעל ולא בסנדל ולא בתפילין ולא בקמיע שמא יעני ויאמרו מעוון הלשכה העני או שמא יעשיר ויאמרו מתרומת הלשכה העשיר לפי שאדם צריך לצאת ידי הבריות כדרך שצריך לצאת ידי המקום שנאמר (במדבר לב, כב) והייתם נקיים מה' ומישראל ואומר (משלי ג, ד) ומצא חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם". ובירושלמי (שם, יד, א) איתא: "רבי שמואל בר נחמן בשם רבי יונתן בתורה ובנביאים ובכתובים מצאנו שאדם צריך לצאת ידי הבריות כדרך שהוא צריך לצאת ידי המקום בתורה מנין דכתיב (במדבר לב, כב) והייתם נקיים מה' ומישראל, בנביאים מנין דכתיב (יהושע כב, כב) אל אלהים ה' וגו' וישראל הוא ידע, בכתובים מנין דכתיב (משלי ג, ד) ומצא חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם, גמליאל זוגא שאל לרבי יוסי בר רבי בון איזהו המחזור שכולם אמר ליה והייתם נקיים מה' ומישראל".

מברכים על הדלקת נרות חנוכה מפני החשד, יסבור גם כן בשחיתת בן פקועה שאין מברכים על השחיטה.

אמנם הפלתי על אתר (סק"ד) כתב: "ופר"ח (ס"ק ה) פקפק מדברי הר"ן פרק במה מדליקין (שבת י, א ד"ה אמר רב הונא) בחצר שיש לו שני פתחים דמדליק בשניהם, וכתב הר"ן דאין לברך, הואיל וליכא רק משום חשדא, ע"ש. ואין הנדון דומה, דשם משום חשדא, והכא משום מראית עין, ומי מדמה זה לזה". ולא ביאר מהו החילוק [ובאמת שבפרי תואר (יט, א) הכריע כדעת הר"ן שאין לברך].

אלא שבאמת יש לעיין מאי שנא הדלקה מפני החשד שאין מברכים עליה, לבין קיום מצוה דרבנן שמברכים עליו, ובפרט אם נאמר שדין לצאת מידי חשד הוא מדאורייתא, יקשה ביותר היאך יתכן לומר שעל מצוה דרבנן מברכים ועל דין מדאורייתא אין מברכים.

ג. והנראה לומר שהחיוב לצאת מידי חשד הוא מדין חילול ה', וכמו שכתב החתם סופר בתשובה שהובאה לעיל: "ועונשו יותר קשה מאד מאד עד לאין מספר ממי שאינו יוצא ידי שמים ח"ו והוא מש"ס סוף פרק יוה"כ (יומא פו, א) בענין חילול ה' דאין לו כפרה כלל רח"ל". וממילא סבר הר"ן שלא שייך לברך "אשר קדשנו במצוותיו" לפי שמעשה הדלקה אינו נחשב כמעשה הדלקה של נר חנוכה, אלא כמעשה המוציא מידי חשד, ולו יצויר שהיה יכול להוציא את עצמו מן החשד באופנים אחרים, לא היה מדליק, ונמצא שאין ההדלקה נחשבת מצוה, אלא היא רק היכי תמצי להוציא את עצמו מידי חשד, ועל כן אין מברכים על ההדלקה. ולא שייך להקשות כקושיית הפרי חדש, היאך מברכים על מצוה דרבנן ואין מברכים על מעשה המוציא מידי חשד, משום שמעשה מצוה דרבנן הוא מעשה מצוה לכל דבר, ואילו מעשה המוציא מידי חשד אינו נחשב למעשה מצוה.

אמנם דברי חכמים על איסור מפני מראית העין, גדר הדין הוא שחכמים אמרו במספר מעשים שיכולים להיראות בעיני האנשים כאיסור, בין אם זה נראה כאיסור שנעשה עכשיו, כגון להרים מעות שנפלו לפני עבודה זרה (עבודה זרה יב, א), או שנראה כאיסור שנעשה מקודם, כמו לילך בבגד שנשר למים בשבת (שבת קמו, ב), או שנראה כאיסור שהולך לקרות, כמו להוליך את הסולם משובך לשובך (ביצה ט, א) שאסור לאדם לעשות מעשים אלו, ואין זה אסור משום שיחשדו

אמנם יעויין בשו"ת חסד לאברהם (תאומים או"ח כא, דף יט) שכתב בשם זקנו החוות דעת לחלק בין שני גדרים אלו [ויעויין עוד בספר שם משמואל (לר' שמואל הלר, בענין עשיית צורות בבית הכנסת, דף כב – כג) [ורמז לדבריו בספר שדי חמד (מערכת חית כלל לג, דף יג)] שחילק כעין זה].

ובאמת שנראה ברור שזהו שני גדרים שונים, שהרי לגבי איסור מפני מראית העין מבואר בגמרא שאף בחדרי חדרים שייך איסור זה, ולכאורה אם האיסור הוא מפני שיחשדו אותו הבריות, היאך שייך לאסור כן בחדרי חדרים, והלא אף אחד אינו רואהו באופן שיכול לחשוד בו [ובאמת שבתוס' (שבת סה, א ד"ה אמר; חולין מא, א ד"ה ובשוק) מבואר שבמקום שיכולים לחשוב שאין זה איסור, מותר לעשות כן בחדרי חדרים, ומבואר שכל איסור מראית העין מבוסס על חשד, ועל כן כשאין חשד מותר. ויעויין בר"ן (ביצה ד, ב ברי"ף ד"ה ומיהו לא נהירא) שחולק על זה].

ועוד יש להוכיח שזהו שני גדרים נפרדים, שהנה בגמרא (שבת כג, א) מבואר שחצר שיש לה שני פתחים צריך להדליק גם בפתח השני משום חשד, וכתב הר"ן (שם י, א ברי"ף): "ומסתברא דכיון שאינו מדליק אלא משום חשדא לא מברך אלא אחד פתחא". והנה לגבי שחיתת בן פקועה שנתקנה מפני מראית העין, נחלקו הפוסקים אם צריך לברך על השחיטה או לא. וכתב הפרי חדש (יו"ד יג, ה): "אלא שמצאתי להרשב"א גופיה בתשובה (חלק א סימן תקכ"ה) שכתב דבן פקועה שהפריס על גבי קרקע דמצוה של דבריהם היא ומברכין על שחיטתו, ואפשר שטעמו דכיון דמצוה לשחוט מדרבנן לאפוקי ניחור ועיקור דאף לדידיה לא מהני אם כן שייך שפיר לברך וצונו על השחיטה אף על פי שאין כל דיני שחיטה נוהגים בו, ובלאו הכי הא קיימא לן כסברת הרא"ש והר"ן ושאר פוסקים דבעינן שחיטה מעליא וכל דברים הפוסלות בשאר שחיטות פוסלות גם כן בזו ואם כן פשיטא שמברכין על השחיטה וכדכתיבנא, ודלא כדמשמע מדברי הר"ן בפרק במה מדליקין (שבת י, א ד"ה אמר רב הונא) גבי חצר שיש לה שני פתחים שכתב דכיון שאינו מדליק אלא משום חשדא לא מברך אלא אחד פתחא, וליתא דכיון דמדרבנן צריך להדליק אף על גב שלא הצריכו להדליק אלא משום חשדא דעלמא מצוה דרבנן היא ומחייב לברוכי עליה". ונמצא מדברי הפרי חדש שהר"ן שסבר שאין

לך אמור לו לבצלאל עשה לי משכן ארון וכלים, הלך משה והפך, ואמר לו עשה ארון וכלים ומשכן. אמר לו משה רבינו מנהגו של עולם אדם בונה בית ואחר כך מכניס לתוכו כלים ואתה אומר עשה לי ארון וכלים ומשכן, כלים שאני עושה להיכן אכניסם, שמא כך אמר לך הקדוש ברוך הוא עשה משכן ארון וכלים. אמר לו שמא בצל אל היית וידעת". ובמדרש (שמות רבה נ, ב) איתא: "תן לחכם זה בצלאל, אתה מוצא בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא למשה עשה המשכן בא ואמר לבצלאל אמר לו מהו המשכן הזה אמר לו שישרה הקדוש ברוך הוא שכינתו בתוכו ומלמד לישראל תורה, אמר לו בצלאל והיכן התורה נתונה אמר לו משאנו עושים את המשכן אנו עושין הארון, א"ל רבינו משה אין כבודה של תורה בכך אלא אנו עושין הארון ואח"כ המשכן לפיכך זכה שיקרא על שמו שנאמר ויעש בצלאל את הארון".

ויש לדקדק במה נחלקו בצלאל ומשה רבינו. ובפרט שלמעשה הן המשכן והן הכלים חיכו מפורקים עד לחודש ניסן, והלא המשכן הוקם רק בא' בניסן אף שבנייתו הסתיימה בכ"ה בכסלו, כמו שכתוב במדרש (שמות רבה נב, ב); פסיקתא רבתי (ו) [והובא בטור (או"ח תרפד, א)], ואם כן מה זה משנה את מה יעשו קודם.

סדר העבודה הראוי

וכתב השם משמואל: "להבין ענין פלוגתתם דהנה כתיב (משלי כא, ב) 'כל דרך איש ישר בעיניו ותוכן לבות ה', הרצון כי כל איש נשתלח לעולם הזה לעבוד עבודת השי"ת כל אחד לפי שורש נשמתו, ולכך הדרך ההוא ישר בעיניו ונדמה לו שאי אפשר להיות באופן אחר, וזהו ותוכן לבות ה', שיודע מה ששייך לאדם בעולם הזה כפי שרשו. והנה משה רבינו ע"ה זכה לכל ההשגות והמדרגות הגבוהות בסנה כשהיה אז בן שמונים שנה, וידוע מזוה"ק דהסט"א רדף אחריו בנערותו, אך הוא ע"ה עבד בכל כחו לגרש הפחיתות מעצמו וקידש כל אבריו עד שזכה למה שזכה להתורה הקדושה וההשגות הגבוהות, ולכך אמר לעשות משכן תחילה ואח"כ הארון כדרכו בקודש לקדש אבריו תחילה, וזה הוא המשכן שרומז על האברים וע"י פעולות האדם במלאכת המשכן הוא השראת שכינה וקדושה, וע"י כן באין לתורה. ובצלאל היה היפוך זה, דכשהיה בר תליסר שנין כבר היו לו השגות גבוהות מאד כאמרם ז"ל (ברכות נה, א) יודע היה בצלאל לצרף אותיות שנבראו בהן שמים וארץ זכה לתורה הקדושה, על כן אמר לעשות הארון

אותו אלא מצד דין חדש מדרבנן, שאין לעשות מעשים הנראים אסורים. אמנם מכוח טעמים אלו אסרו חכמים את עצם עשיית המעשה, ולא חילקו בין רשות הרבים לחדרי חדרים. וכשם שאסרו חכמים איסור מוקצה, כן אסרו חכמים עשיית מעשים הנראים כאיסור. והיינו שהחשש של חשד הוא כלפי האדם, שיחשדו את האדם שעושה איסור, ועל כן כל הנידון בזה הוא להוציא את עצמו מידי חשד. אבל באיסורים מפני מראית העין הנידון הוא על עצם המעשה, וממילא מצוה שהטילו חכמים לעשותה משום מראית העין, כגון שחיטת בן פקועה, נחשבת מצוה מדרבנן ושייך לברך עליה [וזהו שלא כדברי הפרי תאר שדימה את דברי הר"ן בחנוכה לשחיטת בן פקועה]. ויעוין עוד באגרות משה (או"ח חלק ד סימן פב).

וזהו הטעם שאיסור מראית העין שייך אף באיסורים דרבנן, כמבואר בש"ך (יו"ד פז, ו), ואין זה נחשב גזירה לגזירה, לפי שחכמים אסרו את עצם המעשה [ובדרך אגב, יש להתבונן מהו טעם המנהג שנהגו לאכול תרנגולת עם חלב שקדים דוקא בסעודת פורים. והנראה לומר שהנה בגמרא (מגילה יב, א) איתא: "שאלו תלמידיו את רבי שמעון בן יוחאי מפני מה נתחייבו שונאיהן של ישראל שבאותו הדור כליה. אמר להם אמרו אתם. אמרו לו מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע. אם כן שבשושן יהרגו שבכל העולם כולו אל יהרגו. אמרו לו אמור אתה. אמר להם מפני שהשתחוו לצלם. אמרו לו וכי משוא פנים יש בדבר. אמר להם הם לא עשו אלא לפנים אף הקדוש ברוך הוא לא עשה עמהן אלא לפנים". והיינו שעונשם של ישראל היה על שהיה נראה כאילו הם משתחוים לעבודה זרה. וממילא נהגו ישראל ביום זה להוציא את עצמם מידי מראית העין אפילו באיסורים דרבנן, ולשם כך נהגו לאכול עוף עם חלב שקדים ולהניח בתוך התבשיל שקדים לצאת מידי מראית העין אפילו באיסור דרבנן].

ושמואל בקוראי שמו – עיונים במשנתו של השם משמואל ז"ע

פרשת פקודי [על פי פרשת ויקהל תר"ע]

מהרה"ג בי בניהו כהן שליט"א

(ה) קדושה ולימוד התורה הי מינייהו קודם לחביח

איתא בגמרא (ברכות נה, א): "אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן בצלאל על שם חכמתו נקרא. בשעה שאמר לו הקדוש ברוך הוא למשה

משלהם מקודם, ורק משמים ניתנו להם השגות ואח"כ ימי הספירה להזדכך ולבוא למתן תורה, וכן היא עבודת השי"ת כנ"ל".

ונמצא שמסקנת הדברים היא שצריך תחילה ללמוד תורה ואחר לקדש את הגוף. ומסיים השם משמואל: "וגוף דברי המדרש קשה להבין דבגמרא מבואר להיפוך, דבצלאל אמר לעשות המשכן ואחר כך הארון דלהיכן אכניסם, יעויין שם. והגמרא בעצמו גם כן קשה להבין כיון שהיו מקופלין ג' חדשים ואם כן נשאר הקושיא להיכן אכניסם, אך נראה שפלוגתתם של משה רבינו ע"ה ובצלאל היו רומזין לפנימיות הענין לענין עבודת השי"ת כנ"ל".

מהגאון רבי צבי כהן שליט"א

ו) שלמה המלך ומלכת שבא

אלה פקודי המשכן משכן העדת וגו' (לח כא)

המשכן משכן - שני פעמים, רמז למקדש שנתמשכן בשני חורבנין על עונותיהן של ישראל (רש"י).

רש"י פירש את הפסוק על בית המקדש שנתמשכן ונחרב בעוונותיהן של ישראל, והיינו משום שגם בית המקדש נקרא משכן כמבואר בגמ' (עירובין ב א), ולכן נכתב פעמיים משכן לרמז על בית ראשון ובית שני.

והנה בנביא מלכים (פ"י) מסופר על מלכת שבא, שבאה לירושלים כדי לבחון את חכמת שלמה, ובסוף הפרשה כתוב "והמלך שלמה נתן למלכת שבא את כל חפצה אשר שאלה, מלבד אשר נתן לה כיד המלך שלמה, ותפן ותלך לארצה היא ועבדיה". ולא נתפרש בפסוק מה היה חפצה של מלכת שבא, שאותה נתן לה שלמה.

ובתוך פירוש רש"י הובא סוגרים בשם האר"י ז"ל שביאר מה הכונה 'כל חפצה' וזה לשונו: בא אליה, ונולד ממנה נבוכדנצר, והחריב הבית שעמד ת"י שנים בחלק כל י"ב שבטים, עכ"ל.

והוא דבר חדש, ששלמה בא על מלכת שבא, וממנה נולד נבוכדנצר שהחריב את בית המקדש, וראה להלן אריכות בזה. אך ראשית יש לדקדק בלשון האריז"ל, מה כוונתו שנבוכדנצר החריב את הבית שעמד ת"י שנים, וכי לא ידענו זאת שבית ראשון עמד ת"י שנים. וגם בהמשך דבריו שהבית

ואחר כך המשכן דעל ידי הארון שהוא התורה הקדושה יכולין לקדש את עצמו בעבודת השי"ת. וזאת היתה פלוגתתם. ע"כ.

ונמצא שמשה רבינו טען שסדר העבודה הוא שצריך אדם לקדש את עצמו תחילה ואחר כך ללמוד תורה, שכן התורה צריכה לשרות בגוף קדוש וטהור. אולם בצלאל רוח אחרת היתה עמו. בצלאל סבר שתחילה יש ללמוד תורה, ועל ידי כן להתקדש ולהתרומם. ואופן הכרעת הוויכוח ביניהם נוגע לכל אחד ואחד.

וזה לשון השם משמואל: "ובאמת כן הוא הדרך לפני כל בני חילוף כמו שנפסקה הלכה ועשה בצלאל מעשה רב, וכנראה שמשה רבינו ע"ה הודה לו, שהרי אי אפשר לאדם להמתין בלימוד התורה הקדושה עד שיקדש אבריו, דהיאך יבא לזה בלא תורה, ורק משה רבינו ע"ה מצד עוצם גדולת נשמתו היה יכול לבוא לזה". ע"כ.

ומבואר שההלכה היא כדעת בצלאל, שסדר העבודה הראוי הוא ללמוד תורה ועל ידי כן לקדש את הגוף. אין לך קדושה שלא קדמה לה לימוד התורה.

זהו המחלוקת בגמרא בסדר שביתת השבת

במחלוקת עקרונית זו אפשר לבאר עוד ענין. וזה לשון השם משמואל: "וכעין זה יש להבין פלוגתתם בגמרא (שבת סט, ב) במי שהוא במדבר ואינו יודע אימתי שבת אם ימנה ימי החול ואחר כך לשבות או להיפוך, דמ"ד מונה ששה ואח"כ שובת סובר שיקדש ויטהר אבריו בימי המעשה במעשים טובים אשר יעשה, ועל ידי זה יבא לקדושה ושבת, ומ"ד שובת ואח"כ מונה סובר דעל ידי השבת יכולין לטהר את ימי המעשה".

אלא שיש להעיר שבמחלוקת זו ההלכה היא כמ"ד מונה ואחר כך שובת, שזהו כדעת משה רבינו שהזכרה לעיל, והרי לגבי בניין המשכן נפסקה ההלכה כבצלאל. וצריך לומר שיש לחלק בין קדושת השבת לקדושת התורה.

וממשיך השם משמואל: "ובזה נבין השינוי שיש בלוחות האחרונים מהראשונים, דבראשונים נאמר הטעם על שביתת מלאכה בשבת שביתת השי"ת, ובאחרונים יציאת מצרים, דראשונים מרמזין ומורין לאדם לטהר ימי המעשה ועל ידי זה לבוא לקדושה, שאז היה קודם חטא העגל היו יכולין לבוא לזה, ובאחרונים שהיו אחר חטא העגל קשה מאד לבוא לזה ולכן כתיבא יציאת מצרים, דכמו שבמצרים לא היתה להם לישראל שום הזדככות

עוד יש להוסיף, דהנה בגמ' (סנהדרין צו א) איתא שנבוכדנצר פסע ארבע פסיעות לכבוד שמים וקיבל על זה שכר ע"ש. ולהנ"ל יש לבאר, שהרי נבוכדנצר בא משלמה ומלכת שבא, וינק בעיקר מכוחה של מלכת שבא ומסטרא דטומאה, אך דבק בו גם במקצת גם משלמה, ומכח זה זכה לכבד את הקב"ה בפסיעות אלו. והנה ההפרש בגימטריה בין 'שלמה' ל'מלכת שבא' הוא 418 (שלמה בגי' 375, ומלכת שבא בגי' 793, ונמצא שיש בינם 418) והרי נבוכדנצר בגי' 422, דהיינו 4 יותר מההפרש שבין שלמה למלכת שבא. ולכן קיבל נבוכדנצר את כוחו ממלכת שבא, ומכ"מ זכה לפסוע 4 פסיעות לכבוד המקום, משום שבמנין זה השתייך לשלמה.

ובעיקר דברי האריז"ל נראה לדקדק עוד, דמשמע מדבריו שיש שייכות בין מה ששלמה בא על מלכת שבא, לבין מה שנבוכדנצר החריב את בית המקדש. ונראה דטעמו הוא שלא היה כח לשום אדם בעולם להחריב את בית המקדש, ורק נבוכדנצר שבא מכוחו של שלמה שבנה את בית המקדש, היה לו גם כח להחריבו, בבחינת מהרסיך ומחריביך ממך יצאו, וכמאמר חז"ל (סנהדרין לט ב) מיניה וביה אבא ניזיל ביה נרגא ע"ש (וכן ראיתי שביאר בספר נפלאות מתורת הי"ת שיו"ל בשנת תרל"ט בהסכמת הגרי"א ספקטור והמהרי"ל דיסקין ועוד, וגם החיד"א שם ובבן יהוידע דלהלן רמזו לזה, ויש לציין למש"כ בתנא דבי אליהו רבה פי"ח ששלמה נהפכה שולחנו ונחרב הבית, ובהגהות רמזי אש ביאר שנרמז כאן סיפור זה שמזרעו של שלמה יצא מי שהחריב את הבית, ויש לפרשו כנ"ל שרק על ידו היה יכול להחרב).

ובזה יתבאר ע"ד דרוש הא דאיתא במדרש (שוח"ט פס"ב) שדוד שאל את הקב"ה למה אינו מניחו לבנות את ביהמ"ק, וא"ל הקב"ה אם אתה בונה אותו הרי הוא קיים ועומד ואינו חרב לעולם, א"ל דוד והרי הוא יפה, א"ל הקב"ה גלוי ויודע לפני שעתידין ישראל לחטוא ואני מפיג בו חמתי ומחריבו, וישראל ניצולין ע"ש.

ויש לפרש שאם היה דוד בונה את ביהמ"ק לא היה נחרב כיון שזה שמחריב את ביהמ"ק צריך להיות מזרעו של מי שבנאו, ודוד הרי כבר נשא את י"ח נשים ולא היה יכול לישא את מלכת שבא ולהוליד ממנה את נבוכדנצר הרשע.

ועתה נבא לגוף הדברים שנכתבו בשם האריז"ל ששלמה בא על מלכת שבא וכו', והנה לא מן

היה בחלק י"ב שבטים, ג"כ צ"ב מה השמיענו בזה ומה ענינו לכאן.

ונראה פשוט, שכוונת האריז"ל לרמוז כן בשם שלו 'נבוכדנצר' שהוא בגימטריה 422, ונרמז בזה שהחריב את הבית שעמד ת"י שנים בחלק י"ב שבטים, ושניהם יחד עולה ג"כ כמנין 422, ולכן הרחיב ופירט את מנין שנות הבית ומספר השבטים שבחלקם עמד הבית (ועתה מצאתי שכן פירש בספר אור הצבי לרצ"ה ברל"ס מבריסק, בדרוש למלוה מלכה אות מ, ששמו של נבוכדנצר קגרים, והאותיות ב' ו' ד' משמו מרמזים על י"ב שבטים, והאותיות נ' כ' נ' צ' ר' מרמזים על ת"י שנים).

ואמנם מדבריו משמע שיש קשר בין חורבן הבית למספר השנים שהבית הראשון היה קיים, ת"י שנים. ונראה לבאר, לפי מה שכתב רש"י כאן ש'משכן' הוא בלשון 'משכון' שנתמשכן בעוונותיהן של ישראל, ו'משכן' בגימטריה 410, ונרמז בזה שבעבור 410 שנים נתמשכן בית המקדש בעוונותיהם של ישראל ונחרב.

[ועד"ז יש למצוא רמז נוסף במנין שנות הבית, דהנה על הפסוק "ושכנתי בתוכם לעולם" (שמות כה ח) דרשו חז"ל (הובא בנפה"ח ש"א פ"ד בהגהה) בתוכו לא נאמר אלא בתוכם, בתוך כל אחד ואחד, והיינו שעיקר השראת השכינה צריכה להיות בלבו של האדם.

ונראה שזה היה בעיקר בבית שני, שבו לא שרתה שכינה כמבואר בגמ' (יומא כא ב), ואז עיקר השראת השכינה היתה בתוך כל אחד ואחד. וזהו שכתוב (ויקרא כו יא) "ונתתי משכני בתוכם", משכני בגימטריה 420 כמנין שנות בית שני (וכ"כ בבעה"ט שם), ולכאן הרי בבית שני לא שרתה שכינה, אלא שלכן כתוב 'בתוכם', כי בזמן בית שני עיקר השכינה היתה בתוך כל אחד ואחד [ודו"ק].

ויל"ע היכן נרמז בפסוק ענין זה שבא עליה והוליד ממנה את נבוכדנצר. ונראה משום ש'כל חפצה' בגימטריה קטנה 35, והוא ג"כ הגימטריה קטנה של של 'נבוכדנצר', דו"ק ותשכח (והחיד"א בברית עולם דלהלן פירש שנרמז בסופי תיבות של המילים "חפצה אשר שאלה" שהוא 'הרה', לאמר שמלכת שבא הרתה ממנו, ולכן כתוב "מלבד אשר נתן לה" ומרמז על מה שהביאה את עצמה ע"ש. ובספר אגדות שמואל הביא בשם סוד מישרים, ש"את כל חפצה" בגי' 'הנבוכדנצר בנה').

ח"א פ"א סי' ב; ספר יהדות אתיופיה עמ' 51 (ועוד). וראה עוד להלן.

ומצינו לכמה מקובלים שהזכירו שמועה זו, ובראשם הר"ח ויטאל בספר הגלגולים (פרק סג בהגהה), שם כתב ששלמה טעה עם מלכת שבא ונתעברה ממנו ונבוכדנצר היה מבני בניו.

וכתב הרח"ו שלפי"ז מבואר מה שצווה נבוכדנצר על נבוצראדן להשגיח על ירמיה ולא להורגו, וכמ"ש (ירמיהו פל"ט פי"ב) "קחנו ועיניך שים עליו ואל תעש לו מאומה רע", והיינו מטעם דאע"ג דאיהו לא חזא מזליה חזא ע"ש.

וסתם הרח"ו ולא פירש כוונתו, אך מצאתי להחיד"א בכמה וכמה מקומות (חומת אנ"ך ירמיה לט, מדבר קדמות ה' אות מז, נחל אשכול איכה פ"ג, פתח עינים תענית כט א, ברית עולם שעל ספר חסידים סי' אלף יט) שכתב כן מדעתו, וביאר דבריו שירמיהו הנביא היה גלגול של שלמה המלך, ולכן נבוכדנצר שהיה מזרעו של שלמה כיבד את ירמיה שהוא גלגולו של שלמה ולא הרשה להורגו, ואע"ג דאיהו לא חזא ולא ידע על גלגולו של שלמה, מכ"מ מזליה חזא, וסיים החיד"א שהכל מפלאות תמים דעים. וגם הבן יהוידע (שבת קנ א) ביאר כן, שלכן אהב נבוכדנצר את ירמיה שהיה גלגולו של שלמה יעו"ש.

עוד כתב הרח"ו, שלפי"ז מבואר מה שנקרא נבוכדנצר עבד, וכמו שכתוב (ירמיהו פמ"ג פ"י) "הנני שלח ולקחתי את נבוכדנצר מלך בבל עבדי", וגם מצינו שקודם החורבן יצא בת קול עבדא בישא סק וחרוב ביתא דמרך (שוח"ט עט), ותמוה למה זכה להקרות עבד השם, אלא הוא משום שבא משלמה המלך ע"ש, וכן הביא בעל הזרע ברך (פרשת מטות ב) בשם הר"ח ויטאל, וכ"כ גם במדרש תלפיות (גלגול אות נ). וכ"כ הרמח"ל (אדיר במרום ד"ה דע כי הנה כו') שלכן נקרא נבוכדנצר עבד לפי שהיה בו רושם גדול של קדושה מכח שבא משלמה המלך ע"ש.

וראה להרמ"ע מפאנו (עשרה מאמרות אם כל חי פכ"ג, והובא גם בילקוט ראובני פר' שלח ד"ה מצרים), שביאר עוד מה שנקרא נבוכדנצר 'אריה', כמ"ש (ירמיהו ד ז) עלה אריה מסובכו, והיינו משום שהגיע מבית דוד, ממלכת שבא אחר שגיירה שלמה (ובבן יהוידע שם הוסיף מדיליה שמלכי בית דוד נקראו אריה, כיון שבאו מיהודה שכתוב בו גור אריה יהודה, ולכן נקרא גם נבוכדנצר אריה). וכתב עוד (שם פכ"ד) שלכן לקח

הנמנע הוא להעיר שבדרך כלל אין לסמוך על ההגהות שברש"י על הנ"ך (ראה ב'שם אפרים' מהרא"ז מרגליות בעל בית אפרים, בסוף שופטים, שכתב דאי איישר חייליה היה מבטל ומוחקם מהספרים), אך סיפור זה של שלמה עם מלכת שבא, יש לו מקורות נוספים וכדלהלן.

ולמעשה המקור הקדום ביותר לסיפור זה, הוא בספר בן סירא (הנד' באוצר מדרשים עמ' 46), שם מסופר שנבוכדנצר שאל את בן סירא הרבה שאלות, וזה הלשון שם: בתחלה אמר לו בעד הארנבת איך גלחת ראשה (מסופר לפני זה שכן סירא כתוב לו מכתב על ראש הארנבת שהיה מגולח כקלף ושאל אותו נבוכדנצר כיצד עשה זאת), אמר לו בנסיוב של סיד, א"ל מה טיבו, א"ל תגלחת מגלחת השער. אמר לו ומה שמו, א"ל תגלחת נסיוב סיד והוא סיד וזרניך. וזה הדבר בימי אמך, ברא אותו שלמה מלבו בחכמתו, כשבאה אמך מלכת שבא אל שלמה והביאה לו דורון לראות חכמתו ישרה בעיניו ובקש לשכב עמה, ומצאה כולה שער, והביא סיד וזרניך ופרר במרגזייה ביד רגלא, ושחק הזרניך וערבם במים ונעשה נסיוב סיד תגלחת, ומשחה ורחצה ונשר שיערה ובא עליה באותו שעה. אמר לו לא האמנתי לדברים עד שראיתים בעיני. אמר לו מאין תדע, א"ל נביא אני והקב"ה מגלה לי כל סתום, א"ל אם כן אמת מה שאמרת לי כו' ע"כ.

ומשם הובא סיפור זה באחד מהראשונים (פירש ר"י קרא מלכים פ"א א) בשם ספר בן סירא, והוסיף שמלכת שבא עצמה נולדה מבני הפילגשים אשר לאברהם ששלחם מעל יצחק בנו קדמה וכו' ע"ש.

והדבר מופיע גם בספרי קורות הדורות, ראה בסדר הדורות (האלף השלישי ד"ה רבו של שלמה) שהביא בשם שלשלת הקבלה ז"ל, ואמרו במדרש שזאת המלכה נתעברה משלמה וילדה בת, וממנה נולד נבוכדנצר שחרב הבית, ועדיין נוהגין במלכות ההוא לקרות שם מלכיהם דוד או שלמה שאומרים שבאים מזרע ההוא ע"כ.

ובספר הנ"ל לא פירש מה כוונתו 'במלכות ההוא', אך ידוע שמלכות שבא התקיימה עוד מאות שנים לאחר מכן, באזור שבו שוכנת מדינת תימן, ואח"כ נכבשה ע"י מלכות חמייר, שנוצחה אף היא בהמשך ע"י האתיופים. מאידך אצל האתיופים עצמם יש מסורת קדומה שמלכם הראשון (הנקרא 'מלניק') היה בנו של שלמה המלך ומלכת שבא, וממנו יצא כל שושלת האמהרים שליטי אתיופיה עד לפני חמישים שנה (ראה בספר משפט גרים

ולכן לא היה נחשב נבוכדנצר לישראל דקימ"ל ישראל הבא על נכרית ולדה כמותה. וכתב שם שדניאל נתן עצה לנבוכדנצר לתת צדקה, משום שמתייחס אחר אביו שלמה, אך נענש על כך כיון למעשה ולדה כמותה ע"ש, ומשמע מדבריו שהיה ממש בנו של שלמה, וכ"כ הרמ"ע מפאנו גם בספרו גלגולי נשמות (אות נ): והוא כי אמרו רז"ל כי נבוכדנצר היה בנו של שלמה ממלכת שבא וגם לדעת רז"ל שגיירה והקב"ה קרא לו עבדו כו' ע"ש, וצ"ב סתירת דבריו דמשמע מדבריו שנבוכדנצר היה רק מזרעו ולא בנו.

מהגאון בעל גינת אגוז שליט"א

פרשת פקודי

ז) הודעת ופרסום מחילת חטא

אלה פקודי המשכן משכן העדות (לה, כא)

וברשי"י, משכן העדות - עדות לישראל שויתר להם הקב"ה על מעשה העגל שהרי השרה שכנתו ביניהם.

במד"ר (פי נא, ד) כיון שהלך משה לבקש רחמים עליהם מיד סלח להם הקב"ה שנא' ויאמר ה' סלחתי כדברך, אמר משה רבון העולם הריני מפויס שמחלת לישראל, אלא הודיע לעיני כל האומות שאין בלבך עליהם, אי"ל הקב"ה חייך הריני משרה שכנתי בתוכם שנא' ועשו לי מקדש ומכירין שמחלתי להם, לכך נאמר משכן העדות שעדות היא לישראל שמחל להם הקב"ה, ע"כ. וצ"ב ענין זה מה שביקש משה רבינו שידעו האומות שמחל הקב"ה לישראל, והשיבו הקב"ה ונתן עדות על זה במשכן.

והנה מצינו כזאת גבי דוד המלך, בשבת ל, א אר"י אי"ר מאי דכתיב "עשה עמי אות לטובה ויראו שונאי ויבושוי" אמר דוד לפני הקב"ה רבשי"ע מחול לי על אותו עון, אי"ל מחול, אי"ל עשה עמי אות בחיי, אי"ל בחייך איני מודיע בחיי שלמה בנך אני מודיע, כשבנה שלמה את ביהמ"ק ביקש להכניס ארון לבית קה"ק וכו' כיון שאמר "ה' אלוקים אל תשב פני משיחך זכרה לחסדי דוד עבדך" מיד נענה, באותה שעה נהפכו כל שונאי דוד כשולי קדירה וידעו כל העם וכל ישראל שמחל לו הקב"ה על אותו עון, ע"כ, הרי גם כאן מפורש ענין זה שידעו ויפורסם שנמחל העון, וצ"ב.

והנה אי' ביומא פו, ב אי"ר יהודה רב רמי כתיב "אשרי נשוי פשע כסוי חטאה" וכתב "מכסה פשעיו לא יצליח" לא קשיא הא בחטא מפורסם הא בחטא שאינו מפורסם. ופירש לה רבינו יונה בשע"ת (שער ראשון אות יח) וז"ל, או בעבירות שבן אדם למקום שנתפרסמו לבני

נבוכדנצר את הזהב של ירושלים, כיון שזהב זה הביאו אמו סבתו מלכת שבא לירושלים, ולכן זכה בו עתה בחזרה.

וכ"כ בעל מגלה עמוקות (בלק דרוש א) שלכן נקרא אריה "שנבוכדנצר היה בנו של שלמה שבא על מלכות שבא שהיא אמו של שדים, ועליו קאמר דניאל מלך מלכוה על אשמדי מלכא דשים, ונקרא נבוכדנצר אריה עלה אריה מסכו, ר"ל מן העבירה שנאחז בסבך שעשה שלמה מן אותה עבירה יצא אריה זה מסט"א שהוא אריה עילאה" וכו' (מש"כ) שהיא אמו של שדים לא הבנתי כוונתו, ועי' בקהלת יעקב להר"י פרדו מלכים שם, ששלמה לימד אותה קפיצת הדרך ע"י שידה ושידתין וזש"כ ותפן ותלך לארצה, היינו שתיכף ומיד כהרף עין היו בארצם).

וגם השל"ה הקדוש (תענית אות פז) הזכיר ג"כ אגדה זו, וכתב בתו"ד "כי הנני מקים עלך רעה מביתך נתקיים בנבוכדנצר שבא מזרע דוד הנקרא ארי, דהיינו כששכב שלמה אצל מלכת שבא נתעברה ומזה הזרע יצא נבוכדנצר וכו', וכשכלה קליפת הארי כפשוטו, דהיינו נבוכדנצר אז נתתקן הארי מלכות בית דוד" כו' ע"ש.

והנה לעיל הובא שיש מסורת ביד האתיופים (אם יש בזה אמת) שמלכם הראשון היה בנו של שלמה ממלכת שבא, ולכאו' זה נסתר מהא דמבואר בכל הספרים הנ"ל שהוליד ממנה את נבוכדנצר. אך באמת אינו סתירה כלל, ראשית משום שבספר חסד לאברהם (מעין ה נהר כה) כתב שמלכת שבא ילדה משלמה שני בנים, וא"כ אפשר שמלך אתיופיה היה השני.

ועוד, דבאמת לא מסתבר שנבוכדנצר היה ממש בן של שלמה המלך, שהרי היה חי מאות שנים לאחר שלמה המלך, אלא הכוונה שהיה נכדו, וכ"כ הר"י פאלאג'י (יוסף את אחיו ב אות יז) בשם הר"א אבולפיא, ועי' בשו"ת אפרקסתא דעניא (ח"ד סי' שפד) שהקשה לו השואל על מה דאיתא בגמ' (פסחים צד א) יצאה בת קול וא"ל לנבוכדנצר רשע בן רשע, והיאך קרו לו רשע בן רשע אם היה בנו של שלמה, ותי' ע"פ הנ"ל שלא היה ממש בנו. ואכן הר"ח ויטאל שם כתב שהיה מבני בניו של שלמה, וכן הרמ"ע מפאנו (שם פכ"ד) כתב שמלכת שבא היתה אמא סבתא של נבוכדנצר.

ומאידך כתב הרמ"ע (שם פכ"ג) ששלמה גייר את מלכת שבא, אך באמת לא חל הגירות כיון שלבה לא נכון עמה ולבסוף גלתה נבלתה וחזרה לסורה,

דהקמת לילה לאו כלום, ומה שהוא מוקם וקיים ביום אין בו מעשה אדם, והו"ל כמוקם מאליו, ומשו"ה פסול דהא התורה אמרה להקים את המשכן ובעיני הקמה בידיים ולא שהוקם ממילא. לפיכך כ"י רש"י ותוס' דלעת"ל דיוקם בידי שמים יכול להבנות אף בלילה, דהא לא בעיני ביה הקמת אדם.

ויש להבין, דאיך נימא דבעיני הקמה בידיים ולא שהוקם ממילא, ומחמת כן פסליני הקמת לילה דלא חשיב הקמה בידי אדם, והא כל עיקר מילתא ממשכן ילפי' לה, ומפורש בתנחומא שהביא רש"י, שלא היה יכול משה להקימו שאי אפשר הקמתו בידי אדם, אלא הוקם מאליו.

והביאור בזה נראה, דהנה בהקמת המשכן נצטוו משה "עסוק אתה בידך נראה כמקימו", ונראה לומר דעשיה זו דעסוק בידך מצי נמי לברוכי עלה ברכת המצוות, כלומר דחשיב עסק זה כבניה, שהרי היה זה תנאי מצורת ההקמה שיעסוק משה בידיו בהקמת המשכן, ואף שנזקף וקם מאליו חשיב כהקמת משה בהתעסקותו בידיו. [ודוק בזה כי בכל הקמת אדם הלא בדבר ה' ידיו זוקפות ומקימות, ואף דהכא לאו כהקמה שבדרך שטבע השי"ת בעולמו, מ"מ כל שהיה בזה צורת בניה והקמה בידי אדם שפיר דמי], ושפיר אמרי' דבעי הקמה בידיים, ולא דמי לזה בנין ביהמ"ק לעתיד שהוא עשוי מאליו בידי שמים. (ועי' לעיל פ' תרומה משנ"ת במעשה המנורה).

ט) ברכת משה לאחר סיום מלאכת המשכן

וירא משה את כל המלאכה וגו' ויברך אתם משה (לט),

(מג)

וברש"י, ויברך אתם משה, אמר להם יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם, ויהי נעם ה' אלקינו עלינו וגו' והוא אחד מי"א מזמורים שבתפילה למשה. ומקורו ממדרש תנחומא.

בספר חסידים (סי' תתרכ) כתב, כשאדם גומר מלאכה גדולה צריכה ברכה, ומביא ראיה שכשכלתה מלאכת המשכן ברך אותם משה, כמו שנאמר "וירא משה את כל המלאכה וגו' ויברך אתם משה" והוסיף וכתב, וא"ת ולמה נאמר "ויברך אתם משה" שתשרה שכינה במשכן, והלא כבר הבטיחו "ושכנתי בתוכם", אלא שהיה ירא שמא יגרום החטא, ושמא משה או בצלאל לא כוונו לתקן כמו שנצטוו, ע"כ.

והובא בשם החת"ס להעיר, דהנה בדבריו שכתב "ולמה נאמר ויברך אתם משה שתשרה שכינה במשכן" ומשמע דזה היה הברכה שתשרה שכינה ברכה במעשה ידיכם, וכדפרש"י מהתנחומא, יה"ר שתשרה שכינה וכו'.

ואילו בסימן שלאחריו (תתרכא) כתב וז"ל, מה ברכה ברכם בשביל מלאכת המשכן, ברכם ברכת כהנים,

אדם, כי העושה עבירות בפרהסיא מחלל את השם, וחייב להתאונן ולהתאבל עליהם לפני בני אדם לקדש את השם, וזהו שכתוב וכו' "ואחרי הודעי ספקתי על ירך" אחרי שנודעתי לבני אדם והתפרסמו עונותי התאבלתי במעשים נראים לבני אדם, עכ"ל, והיינו דבחטא שנתפרסם לבני אדם איכא חיוב שיוודע מעשה התשובה לבני אדם.

ואשר לפי"ז י"ל דזהו ענין מה שביקשו מרע"ה ודהע"ה שיוודע ויפורסם שנמחל החטא, שהרי בידיעה שנמחל החטא היינו ששב בתשובה שלמה עד שנמחל החטא, ופרסום זה על המחילה הוא מלתא דפרסום מעשה התשובה, וכיון שהיה החטא מפורסם, לכך ביקשו שיוודע ויפורסם שנמחל החטא.

ח) הקמת המשכן בידי אדם

ויביאו את המשכן אל משה וגו' (לט, לג)

וברש"י, שלא היו יכולין להקימו, ולפי שלא עשה משה שום מלאכה במשכן, הניח לו הקב"ה הקמתו, שלא היה יכול להקימו שום אדם מחמת כובד הקרשים, שאין כח באדם לזוקפן, ומשה העמידו, אמר משה לפני הקב"ה, איך אפשר הקמתו על ידי אדם, אמר לו עסוק אתה בידך נראה כמקימו, והוא נזקף וקם מאליו, וזהו שנאמר "הוקם המשכן" הוקם מאליו, מדרש רבי תנחומא.

הנה בשבועות טו, ב ילפי' שאין בנין בית המקדש בלילה שנאמר "וביום הקים את המשכן" (במדבר ט, טו) ביום מקימו בלילה אין מקימו. ובתוס' הק' מהא דבר"ה ל, א גבי הא דתנן יום הנץ כולו אסור קאמר התם דאיבני בלילה, ות"י, וי"ל דהיינו בית המקדש דלעתיד שהוא עשוי מאליו בידי שמים כדכתי' מקדש ה' כוננו ידך, עכ"ל, וכי"כ רש"י ר"ה שם, דהא דאמרי' דאין בנין ביהמ"ק בלילה ה"מ בנין בידי אדם אבל בנין העתיד לבא בידי שמים הוא, עכ"ל.

והעירו בזה דהנה מקור הילפותא דאין בנין ביהמ"ק בלילה מבנין המשכן הוא, ולפי"מ שהביא רש"י שהוקם המשכן מאליו, לפי שלא היה יכול משה להקימו, אי"כ חזינן דאף בנין המוקם מאליו בידי שמים אינו נבנה אלא ביום, ומהו אי"כ דמחלקו רש"י ותוס' בין מקדש הנבנה בידי אדם לנבנה ביד"ש.

זאת ועוד, דהנה בקה"י (שבועות סי' י) אסברה לן הא דמבואר בירושלמי פ"ק דיומא (ה"א) דהקמה בלילה הוי פסול, דאינו משום דעצם ההקמת לילה פוסלתו אלא הפסול הוא משום דלילה לאו זמן הקמה הוא, ומה שעשה בלילה לא חשיב הקמה בידי אדם, כיון שהוא שלא בזמנה וכשיגיע זמן הקמה דהיינו היום הא ליכא הקמה והו"ל ביום כהוקם מאליו, וכדאמרי' ביומא כט, ב ובמנחות ק, ב דהיכא דסידר הלחם לפני שבת נעשה כמו שסדרו הקוף כיון שהסידור שלא בזמנו לאו כלום, וכשיגיע זמנו ליכא סידור, והי"נ דכוותה כיון

במאמר מוחלט בלא תנאי, ואח"כ לא יתקיים הטוב
ההוא זה בטל ואי אפשר להיות, עכ"ל.

הרי מפורש דכל שיאמר הקב"ה לנביא להבטיח בני
אדם בטובה, אין החטא גורם שלא יתקיים התנאי,
ואין שייך שיגרום החטא לביטול ההבטחה אלא בין
הקב"ה ובין הנביא, אבל שנאמרה נבואה לבני אדם אין
החטא גורם ביטולה, [כדי שיוכלו לבחון בה הנביא
בקיום נבואתו, שאל"כ לא יוכל הנביא להבחין בנבואתו,
שיוכל לומר שהחטא הוא שגורם לביטול ההבטחה].

והנה הנבואה "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", הרי
היא בכלל הפרשה שנאמרה להאמר לישראל כשציווים
על מלאכת המשכן, וא"כ אין החטא גורם ביטולה,
ומהו שכי' הספר חסידים שהיה משה רבינו ירא שמא
יגרום החטא. [ובאמת מה שנקט ד"ושכנתי בתוכם"
היינו הבטחה, כך נקט רש"י, ועי' העמק דבר שהעמיד
שיטת רש"י בזה ופירש באופי"א שהוא ציווי לעשות
באופן שיהיה ושכנתי בתוכם, עיי"ש].

והנראה ביאור דבריו עפ"י האחרונים, דהנה תניא
בברכות ד, א עה"פ "עד יעבור עמך ה' עד יעבור עם זו
קנית" עד יעבור עמך ה' - זו ביאה ראשונה (שבאו בימי
יהושע, רש"י), עד יעבור עם זו קנית - זו ביאה שנייה
(כשעלו מגלות בבל בימי עזרא), מכאן אמרו חכמים
ראוים היו ישראל לעשות להם נס בימי עזרא כדרך
שנעשה להם בימי יהושע בן נון אלא שגורם החטא, ע"כ,
והקשו האחרונים, מהו שגורם החטא ביטול הנבואה
לטובה הא כל טובה שנאמרה להבטיח בני אדם, אין
החטא גורם ביטולה, כמ"ש הרמב"ם בהקדמת
פיהמ"ש.

וביאר בסי' מעשה רוקח על הרמב"ם פ"י יסוה"ת ה"ד,
דהנה נתבאר בדי' הרמב"ם, דהך מילתא שאינו חוזר בו,
היינו משום שיש בזה ערעור על דברי הנביא, וכדי
שתוכל להבחין נבואתו אצל בני אדם, לכך אינו חוזר
בהבטחה לטובה. אכן הן נבואת משה רבינו לא נסמכה
ונבדקה ע"י אות כל שהוא, וז"ל הרמב"ם ריש פ"ח
מיסוה"ת, משה רבינו לא האמינו בו ישראל מפני
האותות שעשה וכו' ובמה האמינו בו, במעמד הר סיני
שענינו ראו ולא זר ואזנינו שמעו ולא אחר וכו', עכ"ל,
וא"כ שוב ליכא להך מילתא שאינו חוזר כדי שתוכל
להבדק נבואת הנביא אצל בני אדם, והוי כמו הבטחה
בין הנביא ובין הקב"ה, דאפשר שיגרום החטא ולא
תבוא הטובה, משום דליכא להך מילתא דבדיקת
הנביא, ולא קשה מידי בנבואת משה שלא נתקיים "עד
יעבור עם זו קנית" בביאה שניה.

וכע"ז כי הצ"ח (ברכות ד, א) דכיון דבמשה רבינו
כתיב (שמות יט, ט) "וגם בך יאמינו לעולם", הבטיחו
הקב"ה שלעולמי עולמים לא יהרהרו אחר נבואתו כלל,
לכן בהבטחה שהבטיח הקב"ה על ידו שפיר גורם
החטא לבטלה.

שהרי סמך לברכת כהנים "ויהי ביום כלות משה
להקים את המשכן", ע"כ, ודבריו סותרים לכאורה
משמעות דבריו בסימן שלפניו שתשרה שכניה, דכאן
כתב שברכם ברכת כהנים.

וביאר החת"ס, דאכן משה רבינו ברכם ב' פעמים, בא'
בכסלו, ובא' בניסן, עיי"ש.

[ובאמת בעיקר הערתו י"ע, דאפשר דנוסח ברכת
כהנים הוא היה הברכה שברכם כדי שתשרה שכניה
במעשה ידיהם].

אמנם נראה בס"ד, כד דייקין נמצא בדבריו ב' עניני
ברכה, האחת, ברכה בכדי שתשרה שכניה במעשה
ידיהם, ועל כך דיבר בתחילה, ועל זאת הקשה אמאי
הוצרך לזה הא כבר הובטחו ושכנתי בתוכם, וברכה זו
י"ל דהיה בנוסח יה"ר שתשרה וכו' כדפירש"י. והשנית,
ברכה לעושי המלאכה "בשביל מלאכת המשכן ברכם
ברכת כהנים" היינו שבשביל שטרחו בירך את העושים
במלאכה, כהודאה על עשייתם, וזה היה בנוסח ברכת
כהנים יברכך וגו'.

ב

ובעיקר מה שכי' הספר חסידים שהקשה למה ברכם
שתשרה שכניה במשכן, והלא כבר הבטיחו "ושכנתי
בתוכם", ותי', שהיה ירא שמא יגרום החטא, ושמא
משה או בצלאל לא כוונו לתקן כמו שנצטוו, וצ"ע, והרי
שנינו בגמ' ברכות ז, א שכל דיבור שיצא מפי הקב"ה
לטובה אפי' על תנאי אינו חוזר, והרמב"ם פ"י מיסודי
התורה ה"ד בענין בדיקת הנביא כי וז"ל, אבל אם
הבטיח על טובה ואמר שיהיה כך וכך ולא באה הטובה
שאמר בידוע שהוא נביא שקר, שכל דבר טובה שיגזור
הקל אפילו על תנאי אינו חוזר, עכ"ל. ואיך א"כ שייך
שלא תתקיים הנבואה "ושכנתי בתוכם".

והנה י"ל דשאני היכא דחטאו דאפשר שלא תתקיים
ההבטחה, וכמו שמצינו ביעקב אבינו "וירא יעקב
מאד" (בראשית לב, ח) ומפרשין בברכות ד, א אמר
שמא יגרום החטא, והיינו אף שהובטח הנה אנכי עמד,
יגרום החטא שלא תבא הטובה, והביאור, דע"י
שנתלכלך בחטא נעשה כאחר, שלא עליו נאמרה
ההבטחה, וה"נ יתכן שיגרום החטא ביטול הנבואה, וכן
מה שכי' שמא משה או בצלאל לא כוונו לתקן כמו
שנצטוו, והיינו דאופן זה אינו בכלל הנבואה.

אמנם הנה כבר עמד בזה הרמב"ם בהקדמתו
לפיהמ"ש (בד"ה והחלק השני בענין הנביא) וז"ל,
שהקב"ה כשיבטיח אומה בבשורות טובות ע"י נביא
א"י לא יעשם, כדי שתתקיים נבואתו לבני אדם וכו',
אבל ענין פחד יעקב אחר שהבטיחו הקב"ה בבשורות
טובות כמו שנא' וכו' יורה זה שהקב"ה יבטיח בטובה
ויגברו העונות ולא יתקיים הטוב ההוא, ויש לדעת
שענין זה אינו אלא בין הקב"ה ובין הנביא, אבל
כשיאמר הקב"ה להבטיח בני אדם בבשורה טובה

ויליע בדברי הרמב"ם שכי הרי זה יכול להתיר את נדרו שלא עפ"י חכם, ויאמר לו כלום נתכונת אלא לכבודי, [וכן בדי' הרשב"א שכי "ואומר" כלום נתכונת וכו'], דלכאוי' הו"ל למיכתב, ואם כבודו שלא יטול נתקיים נדרו שלא נדר אלא לכבודו וכבר הגיע אליו כבוד זה, ומדוע צריך שיאמר לו.

אכן הביאור בזה, דקיום נדר זה הוא כשיאמר לו דכבודו הוא שלא ליטול, ולא הוי כגילוי מילתא בעלמא שזהו כבודו, אלא דבאמירה זו גופא הוי קיום הנדר. והיינו משום דמצד מה שלא נטל ממנו אכתי לא הגיעו הכבוד בזה, אלא רק כשיסרב ויאמר שאינו רוצה ליטול וכבודו שלא ליטול, אזי ניכר שאינו נוטל מדעתו ומתכבד בזה.

[ובאילת השחר כ' דאיכא נפקותא טובא בין פי' הרא"ש לפי שאר הראשונים, היכא דאמר קונם שאינו נהנה משלך מעתה כ"ז שלא תיטול לבנך כור חיטים, ועבר ונהנה ואח"כ אמר זהו כבודי, דאם נפרש דהוי קיום רצונו ועתה נתקיים הנדר, אי"כ נמצא דעד עתה נהנה באיסור, אבל אם זה בגדר פתח דלא רצה לידור אלא משום כבודו, אי"כ נעקר הנדר למפרע ונמצא שלא נדר].

הרי נתפרש לן מד' הראשונים דבקונם שאמר ליטול כור של חיטים ושתי חביות יין, כשאמר זהו כבודי שלא אטול, אמירה זו חשיבא קיום דברו, ונתקיים מה שאמר "ליטול" כור של חיטים וכו', לפי שזהו כבודו לומר שאינו נוטל.

ואשר כך יש לפרש בפרשת הכסף, דכשאמר המן לשקול עשרת אלפים ככר כסף על גנזי המלך, עניינו לכבוד המלך בנתינה זו, וכשאמר המלך הכסף נתון לך, המכוון באמירה זו שכבודו הוא לסרב ליטול מתנה זו, והרי נתקיים בזה נתינתו של המן, ולפי שהיה ענין נתינת הכסף מאת המן לאחשורוש, שוב יש טעם לאמירתו של אחשורוש הכסף נתון לך.

וא"כ מבואר היטב מה שהגיד מרדכי להתך על פרשת הכסף אשר המן לשקול על גנזי המלך, היינו דבאמת מאמירה זו ליתן הכסף נתקיים ענין התקבלות אצל אחשורוש, אשר זהו חלק מחלקי העובדא של גזירת אחשורוש להשמיד היהודים, וכמשנ"ת.

(ב) זכיית אחשורוש בנכסי המן

ביום ההוא נתן המלך אחשורוש לאסתר המלכה את בית המן (ח, א)

ועמדו בזה האחרונים, דהלא המן מזרע עמלק היה, ובמצות מחיית עמלק בקרא "תמחה את זכר עמלק" כ' רש"י מהספרי דאף את ממונו צריך לאבד, שלא יאמרו חמור זה משל עמלק הוא, וצ"ע אי"כ איך קיבל מרדכי את בית המן ולא איבדו.

ומשמיה דמון הגר"י זצ"ל הובא שאמר ליישב, עפ"י הא דאיתא בסנהדרין מח, ב כל הרוגי מלכות נכסיהו

ואשר לפי"ז יתיישבו היטב ד' הספר חסידים משום דליכא להך שאינו חוזר במה שיאמר לנביא להבטיח בני אדם, כדי שתוכל נבואתו להבחין, שמושה רבינו לא הא שהיה משה רבינו ירא שמה יגרום החטא, דנבואה מפי משה הוי כהבטחה בין הקב"ה ובין הנביא, דמשום עצם ההבטחה אפשר שיגרום החטא שלא תבא הטובה. [ועי' משנ"ת בענין זה בארוכה בגינת אגוז קמא פי' שופטים, ושם פי' לך לך, ופי' וישלח, ופי' וארא].

על סדר מגילת אסתר (מהגאון הנ"ל)

(א) פרשת הכסף

ויגד לו מרדכי את כל אשר קרהו ואת פרשת הכסף אשר אמר המן לשקול על גנזי המלך ביהודים לאבדם (ד, ז)

צ"ב מהו שהגיד מרדכי להתך על פרשת הכסף אשר אמר לשקול, הלא לבסוף לא נתנם המן לאחשורוש, ומאי איכא במה שאמר ליתנם.

ובגופא דעובדא דפרשת הכסף שאמר אחשורוש להמן "הכסף נתון לך" (לעיל ג, יא) העירו להקשות אחר שלא הגיע הכסף מהמן לאחשורוש כלל, אי"כ מהו לשון "נתון" לך, הרי הכסף לא ניתן להמן רק נשאר בידו, ומה שייד לשון "נתון לך". וצ"ב.

והנה שנינו בנדרים כד, א האומר לחברו קונם שאינו נהנה לך אם אי אתה נוטל לבנך כור של חיטים ושתי חביות של יין, הרי זה יכול להתיר את נדרו שלא על פי חכם שיכול לומר לו כלום אמרת בשביל כבודי זהו כבודי.

ופי' הרא"ש (ד"ה שלא עפ"י חכם) דהוי כעין פתח להתירהנדר מעיקרו, והוי פיתחא דמוכח ולהכי אי"צ שאלה לחכם.

אמנם הרשב"א כ' וז"ל, הרי"ז יכול להתיר את נדרו שלא עפ"י חכם, ואומר כלום נדרת מפני כבודי זהו כבודי, כלומר עיקר הנדר לא היה אלא שאתכבד עם הבריות על ידך שיראו שאני אדם חשוב שאתה נתן לי מתנה מרובה, זה כבודי גדול יותר שאתה רוצה לתת לי ושאיני חשוב כ"כ שאינו רוצה לקבל מתנה, ואם כן הרי נתקיים הנדר. עכ"ל. וכן פי' הר"ן.

והרמב"ם (פי"ח מנדרים הי"ד) אייתי הך דינא וז"ל, המדיר את חברו או שנשבע ואמר לו שתבוא ותטול לבנך כור אחד של חיטים או שתי חביות של יין, הרי זה יכול להתיר נדרו בלא שאלה לחכם ויאמר לו כלום נתכונת אלא לכבודי כבודי שלא אטול וכבר הגיע אלי כבוד שנדרת בשבילי. עכ"ל. והיינו דפי' דהוי קיום הנדר בכך, דכוונתו לידור לכבודו והגיעו כבוד על ידי זה.

ראיה ומאי כ"ש לדין מלך שכעס על אחד מעבדיו, דהתם הא לא איירי בפגיעה בכבוד מלכות, אלא שלא עמד בדינים שהעמיד המלך כמבואר ברמב"ם שם. אכן אי נימא דאף אלו הנהרגין לתיקון העולם כמו אם הרג בלא ראיה ברורה וכו' ממונס למלך, שפיר י"ל באלו שלא עמדו בדיני המלך, שיכול המלך ליטול שדהו או חצרו ואי"ז גזל. ובאמת גם לשון הרמב"ם "כל הרוגי מלכות" מורה דכלל כולם, ובכללן הנהרגין בדיני המלך לתיקון העולם].

ובביאור שיטתו נראה בעזה"י, דהנה הרמב"ם בפ"ד ממלכים פתח בזכויות המלך ליתן מס וליקח מן העם לעמוד לפניו וכו', ובה"ט כ' וז"ל, כל הרוגי המלך ממונס למלך, וכל הממלכות שכובש הרי אוצרות המלכים למלך וכו'. עכ"ל. והנראה דדין זה דהרוגי המלך ממונס למלך הוא כענין חלקו בכיבוש מלחמה. והביאור, דהרי דיני המלך של הריגה וכיבוש מלחמה לא הוּו דין מיתה על הנהרג רק שמזכויות המלך לכבוש, ובכלל זה להרוג וליקח הממונס, והנה הריגת איש מישראל לא הותר רק היכא דהוא לתיקון העולם, כמו בהרג בלא ראיה וכו', אכן מה שהוא מסור ביד המלך שיש לו רשות להורגו, הוא משום דין מלכותו ושלטתו על העם, וענין הריגתו הוא כעין כיבוש, שפועל מכח שלטתו, ועל כן יש בכלל זה, מלבד דין המיתה, גם ליטול ממונו, דהכל בכלל מה שפועל משלטתו וכיבושו. [ועי' משנ"ת בזה לעיל פי' שופטים].

אשר לפי"ז דדין זה משום שלטון המלך ומלכותו על העם הוא, י"ל דבמלכי אוה"ע נמי איכא לדין זה, ואף לשיטת רש"י ודעימיה גיטין לח, א דליכא בעכו"ם קנין בכיבוש מלחמה, אכן בני מלכותו ודאי תחת שלטונו הם, וכענין דינא דמלכותא דינא, שכי' הר"ן נדרים כח, א דהוא מפני שהארץ שלו ויכול לומר אם לא תעשו מצותי אגרש אתכם מן הארץ, ושפיר איתא גביה דינא דהרוגי מלכות ממונס למלך, שהריגתם היא משום שלטון המלך על בני מלכותו, וכמשנ"ת. ומבואר היטב מה שהותרו נכסי המן כשזכה אחשורוש בנכסיו בהריגתו.

ג) "גם אני ונערותי אצום כן"

וצומו עלי ואל תאכלו וגו' גם אני ונערותי אצום כן (ד', טז)

ראיתי להק' דקדוק לשון הכתוב שאמרה אסתר גם אני ונערותי "אצום" לשון יחיד, הא הול"ל לשון רבים גם אני ונערותי "נצום" כן. וצ"ע.

והנה בס' מאורי המועדים מהגרמ"ד סאלאוויצ'יק שליט"א העיר להק' דהרי היה כאן קבלת תענית ליהודים אשר בשושן כדכתי' וצומו עלי וגו', וא"כ מדוע הוצרכה אסתר להוסיף גם אני ונערותי אצום כן, הא גם היא בכלל יהודי שושן. וביאר בזה, דהרי היה מפורסם בכל העיר שושן שהיהודים הכריזו תענית,

למלך, וכיון שהרגו אחשורוש להמן זכה בנכסיו, וממילא כשנתן אחשורוש למרדכי ואסתר את בית המן לא היה כבר משל עמלק, ודומיא דאיתא בגיטין לח, א עמוס ומואב טהרו בסיחון, דלאחר שירש סיחון את ארצם מותרין לישראל, וה"ה הכא דליכא מצות איבוד על בית המן. [ולפי"ז ביאר הגרמ"ד שליט"א בס' מאורי המועדים מהו "ביום ההוא" נתן וגו', דהיינו דוקא ביום ההוא שתלו את המן וזכה בהם אחשורוש ותו אין על נכסיו דין איבוד, אז הותר להם ליקח את בית המן, ולא קודם לכן].

ויש לברר מה דנקט בזה הגר"ז דאף במלכי אוה"ע נאמר דין זה דהרוגי מלכות ממונס למלך, ולכך בהריגת המן זכה אחשורוש בנכסיו.

והנה דעת המאירי בסוגיא דסנהדרין שלא נאמר דין דממונס למלך אלא במורד במלכות, ולא בשאר הרוגי מלכות הנהרגין בדין המלך לתיקון העולם. והביאור בזה י"ל, דהנה במורד במלכות כל עיקר מיתתו אינה אלא מפני פגיעתו במלכות, וי"ל הגדר בזה, דהוי חיוב מיתה להמלך, ובכלל חיובו זה נאמר מלבד חיוב המיתה להמלך דגם ממונו למלך, והיינו דוקא מורד במלכות אשר כל עיקר דין מיתתו הוא מפני פגיעתו במלכות, אמנם אלו הנהרגין לתיקון העולם, אין דין הריגתן איזה חוב כלפי המלכות, רק שלתיקון העולם יש להורגם, אבל דין ממונס אינו שייך לזה.

אשר לפי"ז דדין הרוגי מלכות ממונס למלך, אינו משום איזה דין בהמלך שזוכה בנכסיהם של הנהרגין על ידו, רק הוי דין מסוים במורד במלכות, דנחשב מחויב מיתה להמלך אשר בכלל חיוב זה נכלל גם ממונו, הנה במלכי אוה"ע, גם אי נימא דאיכא חיוב מיתה במורד במלכות, וכדי להעמיד המלכות, [עי' אבות פי"ג מ"ב שאלמלא מוראה איש את רעהו חיים בלעו], אמנם מני"ל שיהא גדר דינו כדין מורד במלכות דישראל דאיכא חיוב מסוים כלפי המלך, וביותר לפי מה שביאר מהרי"ץ חיות בס' תורת נביאים (פי"ז דין מלך ישראל) וז"ל, כיון שממשלת המלך היא הטבה כללית לכל העם, והפרט הרוצה למרוד ולהרוס יסודי החברה והנהגה ישרה, הוא נקרא רודף, כיון שמן מרידה יוכל להסתבב ולהסתעף מלחמות והריגות ושפיכות דמים, עכ"ל, [וכעי"ז פי' הנצי"ב בהעמק שאלה קמב, ט], וא"כ חיוב מורד במלכות בעכו"ם הוא משום רודף להעם, ולאוי חיוב הוא כלפי המלך, וא"כ ליתא גביה דין שיהא ממונו למלך.

אכן הנה בדעת הרמב"ם מבואר דאף אלו הנהרגין לתיקון העולם ממונס למלך, [דהנה כ' הרמב"ם פי"ה מגזילה ואבידה הי"ג וז"ל, וכן מלך שכעס על אחד מעבדיו ושמשו מבני המדינה ולקח שדהו או חצרו אינה גזל וכו', עכ"ל. וכ' עלה במגיד משנה, וזה מבואר שהרי הרוגי המלך נכסיהן למלך כדאי פרק נגמר הדין (מח, ב) כל שכן זה הדין. והנה אי נימא דהרוגי המלך שממונס למלך אי"ז אלא במורד במלכות, א"כ מאי

בפורים של שנה זו ובשנה סועד חבירו עמו), ומכל מקום צ"ע, וטוב להחמיר. עכ"ל. ודבריו צ"ת דמה תלי מצות משלוח מנות אם הכין סעודה לעצמו או לא הכין וסמוך על שלחן חבירו. ושמעתי ממו"ר הגר"א גרבוז שליט"א לבאר, דכיון דמשלוח מנות מדיני הסעודה ומחובת המשתה הוא, שלא יאכל רק הוא אלא ישלח אף לחבירו, א"כ י"ל דרק אם הכין סעודה לעצמו צריך לשלוח אף לחבירו, אבל אם הוא עצמו אין לו סעודה, ולא הכין לעצמו, א"צ לשלוח לחבירו.

ואשר לפי"ז יתפרש היטב משמעות המקראות, מה דלשנה אחרת הוסיפו משלוח מנות על המשתה, לפי שהוא מענין המשתה, והוא לזכרון הנס אשר נחו בו במשתה.

ה) מתנות לאביונים

על כן היהודים הפרזים היושבים בערי הפרזות עושים את יום ארבעה עשר לחדש אדר שמחה ומשתה ויום טוב ומשלוח מנות איש לרעהו (ט, יט). כימים אשר נחו בהם היהודים מאויביהם והחדש אשר נהפך להם מיגון לשמחה ומאבל ליום טוב לעשות אותם ימי משתה ושמחה ומשלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים (שם, כב).

הנה בפסוק יט נזכרו רק משתה ומשלוח מנות, ולא נזכר נתינת מתנות לאביונים, רק בפס' כב נזכר מתנות לאביונים. וצ"ב.

והנה כתב הרמב"ם פ"י מה' יו"ט הי"ז והי"ח וז"ל, וחייב אדם להיות בהן (בימים טובים) שמח וטוב לב וכו' והאנשים אוכלין בשר ושותין יין שאין שמחה אלא בבשר ואין שמחה אלא ביין, וכשהוא אוכל ושותה חייב להאכיל לגר ליתום ולאלמנה עם שאר העניים האמללים, אבל מי שנועל דלתות חצרו ואוכל ושותה הוא ובניו ואשתו ואינו מאכיל ומשקה לעניים ולמרי נפש אין זו שמחת מצוה אלא שמחת כריסו, ועל אלו נאמר זבחייהם כלחם אונים להם כל אוכליו יטמאו כי לחמם לנפשם, ושמחה כזו קלון היא וכו'. עכ"ל. למדנו מדבריו, כי בשביל שתהיה שמחתו שמחת מצוה צריך להאכיל ולהשקות לעניים, וי"ל דתקנת מצות מתנות לאביונים הוא מהאי טעמא שתהיה שמחתו שמחת מצוה, ולא שמחת כריסו ח"ו.

ובפ"א ממגילה הי"ז כ' הרמב"ם וז"ל, מוטב לאדם להרבות במתנות אביונים מלהרבות בסעודתו ובשלוח מנות לרעיו שאין שם שמחה גדולה ומפוארה אלא לשמח לב עניים ויתומים ואלמנות וגרים וכו'. עכ"ל. והיינו דריבוי מתנות לאביונים מעלה הוא ב"שמחת מצוה" אשר זהו שמחה גדולה ומפוארה.

והנה במצות שמחת פורים הביא בס' עמק ברכה מה שאמר מרן הגר"י זצ"ל, הא דנשתנה שמחת פורים מכל השמחות של מועדים, דלא מצינו בשום שמחה דין כזה שיתחייב לבסומי בשתיית יין עד דלא ידע וכו',

ואם אסתר היתה צמה היה נודע שהיא מזרע היהודים, ומרדכי לא רצה שיתגלה שהיא מזרע היהודים, כמבואר בכתובים. וע"כ אין היא בכלל גזירת התענית, וא"כ שפיר הוסיפה "גם אני ונערותי אצום כן" שאע"פ שאין אני בכלל התענית מ"מ אצום.

וכדי שלא יתגלה ע"י הצום שלה שהיא מזרע היהודים, הוסיפה "ונערותי", דאע"פ שנכריות היו, ציותה גם להם לצום עמה, כדי שלא תהיה מובדלת מהם, ולא יהיה ניכר שהיא מזרע היהודים. עכ"ד.

ואשר לפי"ז הרי לשון המקרא מאיר כספיר, מה שאמרה אסתר "אצום" לשון יחיד, שהרי נערותיה הנכריות אינן צמות אלא לכסות על הצום שלה, ולא באה אסתר בדבריה רק בענין הצום אשר היא תצום, אבל נערותיה משום הצום שלה יצומו וכמשנ"ת.

ד) משלוח מנות

והיהודים אשר בשושן נקהלו בשלשה עשר בו ובארבעה עשר בו ונוח בחמשה עשר בו ועשה אתו יום משתה ושמחה. על כן היהודים הפרזים היושבים בערי הפרזות עושים את יום ארבעה עשר לחדש אדר שמחה ומשתה ויום טוב ומשלוח מנות איש לרעהו (ט, יח – יט)

הנה יש במשמעות המקראות כי לזכר שעשו אותו יום משתה ושמחה, על כן עושים משתה ושמחה ומשלוח מנות, וצ"ב מה ענין משלוח מנות זכר למה שעשו אותו באותו הדור יום משתה ושמחה, הלא שם לא נזכר ששלחו מנות.

והנה כ' הרמב"ם פ"א ממגילה ה"ט"ו וז"ל, כיצד חובת סעודה זו שיאכל בשר ויתקן סעודה נאה כפי אשר תמצא ידו ושותה יין עד שישתכר וירדם בשכרות, וכן חייב אדם לשלוח שתי מנות של בשר או שני מיני תבשיל או שני מיני אוכלין לחבירו שנאמר ומשלוח מנות איש לרעהו וכו' ואם אין לו מחליף עם חברו זה שולח לזה סעודתו וזה שולח לזה סעודתו כדי לקיים ומשלוח מנות איש לרעהו. עכ"ל.

ויש לדייק בדבריו במש"כ "לשלוח שתי מנות של בשר" דמשמע דעיקר המצוה דמשלוח מנות שישלח מנות של בשר, וצ"ב. והנה בריש ההלכה כתב הרמב"ם דחובת סעודת היום שיאכל בשר וכו', ונראה דזהו מש"כ באותה ההלכה דמצות משלוח מנות עיקרה שישלח בשר, דענין משלוח מנות הוא בכדי להמציא לחברו סעודה, ומדיני הסעודה הוא, וכמבואר בדבריו שכללם יחד, וכן חייב אדם לשלוח שתי מנות וכו', והיינו דכשם שחייב להכין סעודה לעצמו כך חייב גם לשלוח מנות של סעודה לחבירו, וזהו דעיקר מצותו בבשר.

והנה כ' במג"א (סי' תרצה סק"י"ב) וז"ל, נראה לי שמי שאוכל על שלחן חבירו ולא הכין לו כלום פטור מלשלוח מנות, וכן משמע קצת מרש"י גבי מחלפי סעודתייהו להדדי (מגילה ז, ב ד"ה מחלפי, וז"ל, זה אוכל עם זה

ונראה עוד בזה מה דנתקן בעיקר תקנת שמחת הפורים מצות מתנות לאביונים, מה שלא מצינו בשאר יו"ט, דאמנם הנתנה לעניים מחויבת וכמשי"כ הרמב"ם, אמנם תקנה למצות נתינה לאביונים לא מצינו אלא בפורים.

דהנה איתא בזוה"ק (פי' יתרו פח, ב הובא בהקדמת הש"ש אות ס), ותא חזי בכלהו שאר זימנין וחגיגין בעי בר נש לחדי ולמחדי למסכני, ואי הוא חדי בלחודי ולא יהיב למסכני עונשיה סגי, דהא בלחודי חדי ולא יהיב חידו לאחרא, עליה כתיב "וזריתי פרש על פניכם פרש חגיכם", ואי איהו בשבתא חדי אף על גב דלא יהיב לאחרא לא יהיב עליה עונשא כשאר זימנין וחגיגין, דכתיב "פרש חגיכם" פרש חגיכם קאמר ולא פרש שבתכם, וכתיב "חגיכם ומועדיכם שנאה נפשי" ואלו שבת לא קאמר, ובגיני כך כתיב "ביני ובין בני ישראל". ע"כ. והיינו דבימים טובים איכא טפי חיוב לשמח לעניים מאשר בשבת, ואם לא יהיב ביו"ט כתיב ביה וזריתי פרש על פניכם פרש חגיכם, אבל שבת לאו בכלל "חגיכם" כפי שביארו בזה המפרשים, דבשבת הקב"ה הוא בעל הסעודה והוא משמח בשמחתו לכל אשר יחפוץ [וכדהאריך שם הזוה"ק לעיל מינה] וכדמסיים דכתיב ביני ובין בני ישראל, ולכן כשאנו שמחים בשמחתו אין אנו חייבים לשמח זולתנו כל כך, משא"כ בימים טובים הם ימי שמחתנו ואנו בעלי הסעודה כדכתי' חגיכם ומועדיכם, אנו חייבין למחדי למסכני מי שנמצא בלי שמחה.

ובביאור הדברים נראה להוסיף עפ"י הרמב"ם פ"ו מה' יו"ט הנז', דכשהוא אוכל ושותה חייב להאכיל לגר ליתום ולאלמנה עם שאר העניים האמללים, אבל מי שנועל דלתות חצרו ואוכל ושותה הוא ובניו ואשתו ואינו מאכיל ומשקה לעניים ולמרי נפש אין זו שמחת מצוה אלא שמחת כריסו, ועל אלו נאמר זבחיכם כלחם אונים להם כל אוכליו יטמאו כי לחמם נפשם וכו', [ויש להוסיף בזה, דבשמחה המחייבת אכילה, הרי הוא מצרף העני עמו בשמחתו], אבל בשמחה שאינה מחייבת אכילה, כמו חנוכה דהימים הם ימי שמחה אבל אינם מחייבים בסעודה, (ובגדר היותם ימי שמחה והנפק"מ בזה ע"י משנית בענין שמחה בחנוכה) בזה לא נאמר חיוב ליתן לעניים, דאין חיוב זה אלא בשמחה שיש עמה בניהוגי דינה מצות אכילה, אז צריך להאכיל גם להם, אבל בשמחה שאינה באכילה אין בה חיוב ליתן לעניים.

ולפי"ז יש לפרש דזהו מש"כ הזוה"ק דשבת דחשיב סעודתו של מקום, לאו בכלל חגיכם הוא, ואין החיוב למחדי למסכני בשבת כביו"ט, משום דסעודת שבת דחשיב סעודתו של מקום, אף אם לא ישמח לעניים הוי אכילתו שמחת מצוה, וחזונו ד' מעוזו, אבל בימים טובים דסעודתו שלו הוא כדכתי' חגיכם, אי"כ בכדי שתהיה שמחתו שמחת מצוה, ולא שמחת כריסו ושמחה שהיא קלון לו ח"ו, צריך למחדי למסכני.

והנה בשמחת הפורים אמר מרן הגרי"ז זצ"ל דחלוק דינה משאר שמחת יו"ט, דשמחת פורים אין בה התכלית של גילה ושמחה בהשם כשאר יו"ט. אשר

משום דבכל המועדות עיקר מצות השמחה אינו אלא לשמוח בהשם, ובשר ויין אינם אלא סיבה לעורר השמחה כמבואר ברמב"ם פ"ו מיו"ט ה"כ יעו"ש, וכן הוא במדרש רבה שה"ש פ"א, זה היום עשה השם נגילה ושמחה בו איני יודע אם בו ביום או בו בהקב"ה ת"ל נגילה ושמחה בך, אבל בפורים, כיון דכתיב משתה ושמחה, נמצא דהמשתה עצמה היא היא גוף המצוה בלי שום תכליתים של שמחה, ועל יסוד זה של מצות משתה תיקנו דין זה שחייב לבסומי עד דלא ידע וכו'. עכ"ד.

וי"ל פשוט דאמנם השמחה היא גוף המצוה, בלי תכלית של שמחה בהשם, אכן ודאי לא נצטוינו אלא על שמחת מצוה, ולא שמחת כריסו, וכדי שתהיה שמחתו שמחת מצוה יש לשמח האביונים בנתינה וכמשי"כ.

ועפ"ז נראה בביאור המקראות בס"ד דהנה כד מעיינין בלישנא דקרא בפס' יט כתי' "שמחה ומשתה ויום טוב" ובפס' כב "ימי משתה ושמחה", וצ"ב אמאי שינה מלישנא דלעיל מיניה "שמחה ומשתה".

ואשר נראה בזה, דהנה לכאן צ"ב דבחנוכה אף שהם ימי שמחה כמשי"כ הרמב"ם בפ"ג מה' חנוכה ה"ג, לא מצינו מצוה ליתן ולהאכיל לעניים, והלא כ' הרמב"ם בה' יו"ט דבשביל שתהא השמחה שמחת מצוה צריך שיתן לעניים, וזהו ענין המתנות לאביונים כמשי"כ, ואמאי בחנוכה לא תיקנו כן. ונראה דדין זה של נתינה לעניים במקום שמחה, לא נאמר אלא בשמחה שיש עמה מצות אכילה, דאז כשאנו נותן גם לעניים אין זו שמחת מצוה אלא שמחת כריסו כלשון הרמב"ם הנ"ל, ועל אלו נאמר על אכילתם "זבחיכם כלחם אונים להם כל אוכליו יטמאו כי לחמם נפשם וכו'", [ויש להוסיף בזה, דבשמחה המחייבת אכילה, הרי הוא מצרף העני עמו בשמחתו], אבל בשמחה שאינה מחייבת אכילה, כמו חנוכה דהימים הם ימי שמחה אבל אינם מחייבים בסעודה, (ובגדר היותם ימי שמחה והנפק"מ בזה ע"י משנית בענין שמחה בחנוכה) בזה לא נאמר חיוב ליתן לעניים, דאין חיוב זה אלא בשמחה שיש עמה בניהוגי דינה מצות אכילה, אז צריך להאכיל גם להם, אבל בשמחה שאינה באכילה אין בה חיוב ליתן לעניים.

ואשר לפי"ז י"ל, דמתחילה היהודים הפרזים עשו את יום י"ד "שמחה ומשתה ויום טוב" שהמשתה היה דין בפני"ע ולא משום ניהוגי שמחה, והשמחה עצמה לא חייבה משתה, ובשמחה שאינה מחייבת אכילה, אי"צ ליתן לעניים כמשי"כ, אבל כשקיבלו עליהם לדורות לעשות פורים ולשמוח בכל שנה ושנה, (ואז גם לא קיבלו לעשות יו"ט כדאי' בגמ') היתה התקנה לעשות אותם ימי "משתה ושמחה" והיינו דע"י המשתה יגיע לשמחה, ומשום ניהוגי השמחה הוא המשתה, וכיון שהיא שמחה המחייבת אכילה, הרי צריך ליתן לעניים, שאלי"כ אי"ז שמחת מצוה אלא שמחת כריסו כמשי"כ הרמב"ם.

היה, אי"כ אמאי אין קורין בו אלא הכפרים וביום הכניסה דוקא, והלא לפי"ד רש"י הו"ל להיות ראוי לקריאה לעולם ולכל אדם דומיא ד"י"ד וט"ו כיון שהוא יום עיקר הנס, ואע"ג ד"י"ד וט"ו גופייהו אינו זמן קריאה לכל אלא י"ד לעיירות וט"ו למוקפין, ה"ט דהני בנוח תליא מילתא, והנוח לא היה שוה לכל, דבשושן לא היה נוח עד ט"ו ובשאר עיירות ב"י"ד, אבל זמן מלחמה ד"י"ג היה שוה ב"י"ג לכל, ואם איתא דמשום דעיקר הנס בו היה הוא ראוי לקריאה, אי"כ יהיה זמן קריאה לכל ולעולם.

ועוד תמה בין לד' רש"י דהוא זמן שנקהלו לעמוד על נפשם ועיקר הנס בו היה, ובין לד' ר"ת שהוא יום שנקהלים בו בני כפרים לתענית אסתר, דהנה לקמן אמרי' דלרבנן דלא דרשי זמן זמנא זמניהם אין קורין אלא י"ד וט"ו הכתובים להדיא, ומשמע דאפי' י"ג אין קורין, אי"כ חז"י ד"י"ג נמי בעי קרא שיהא ראוי לקריאה, וא"כ לר"ע נמי ניבעי קרא לרבו"י יום י"ג. [ואי נימא דכל האי טעמא שהוא זמן קהילה לכל לא מהני עד שיהא כ"י"ד וט"ו שהם זמן ניחא, אלא דמהני שיהא ראוי לקריאה לבני כפרים דלא גרע מ"י"א ו"י"ב, ומשו"ה לרבנן דלא דרשי לרבות י"א י"ב, ממילא י"ג נמי אינו ראוי לקריאה. אי"כ תמוה מנלן לרבות י"א ו"י"ב וממילא שמעיקר יום י"ג, נימא דלא אתי קרא אלא ל"י"ב ו"י"ג, ו"י"א מנא ליה, דהא אי לאו קרא לא אמינא שיהא י"ג ראוי לקריאה אפי' לבני כפרים].

ונראה בעז"ה"י בביאור הדברים, ובהקדם ביאור ד' ר"ת, דהנה הרא"ש תמה ע"י רש"י בתרת"י, חדא דכיון שקבעו הקריאה ל"י"ד וט"ו מנלן שיכולין לקרות ביום אחר, אף שנקהלו בו. ותו דזמן המנוחה גורם הקריאה ולא זמן המלחמה. ואהא מ"י"ת ד' ר"ת דהוא משום דמתאספין לתענית אסתר. ויש להתבונן, דלכא"ו אף לד' ר"ת תמיהות אלו בעינן עומדות, דאחר שקבעו י"ד וט"ו מנ"ל שיכולין לקרות ביום י"ג, אף שמתאספין בו לתענית אסתר, וגם דלאו זמן מנוחה הוא.

האמנם דבהקושיא דאחר שתקנו ל"י"ד וט"ו מנ"ל שיכולין לקרות ב"י"ג, אפשר ד"י"ל דכיון דבזמן הזה מתאספין הוי סברא וילפותא לזה דיכולין לקרות בו, דרק לד' רש"י דכל עיקר הדין מחמת שנקהלו באותם הימים, יש לתמוה מנ"ל לחדש שיהא זמן להקהל אף עתה, אבל לר"ת דטעמא משום דעתה בזמן הזה נקהלים, אין תימה כ"כ שיהא ראוי לקריאה מחמת כן, אולם גם זה דוחק, דאכתי מה ענין מה שמתאספין משום איזה טעם שיהא ראוי מחמת כן לקרות בו המגילה.

ומה שהק' הרא"ש דזמן המנוחה הוא גורם הקריאה, תמוה אף לד' ר"ת, דמה ענין תענית אסתר לזמן המנוחה, הלא כל עיקר התענית היה משום המלחמה כמש"כ ר"ת שהוא כמו שהיה במלחמת עמלק, ואם זמן המנוחה גורם אי"כ אמאי פשיטא לן דביום י"ג א"י"צ קרא שיהא ראוי לקרות בו.

לפ"י נראה, דכמו שגדול החיוב לשמח העניים ב"י"ט מבשבת, משום דשבת הוי הסעודה מצד עצמה סעודתו של מקום, וממילא שמחת מצוה היא, ומשאי"כ ב"י"ט דסעודתו שלו היא, ומתוך ניהוגי השמחה שלו, על כן בכדי שתהיה שמחתו שמחת מצוה ולא שמחת כריסו, יש לשמח העניים עמו, אי"כ הרי בפורים שאין המשתה והשמחה כדי להביא לשמחה בהשם, רק המשתה היא גוף המצוה, גדול יותר החיוב לשמח העניים כדי שתהיה שמחתו שמחת מצוה ולא שמחת כריסו ח"ו.

[ונמצינו אי"כ ג' דרגין בחיובי הנתינה לעניים ביום שמחה אשר הם תלויים בגדרי השמחה, דבשבת דחשיב סעודתו של מקום, הוי ממילא אכילתו ושמחתו שמחת מצוה וחדות ד' היא, גם בלא נתינה ושיתוף העניים עמו, וב"י"ט דבאה השמחה בניהוגי שמחה מצד האדם, ותכלית השמחה היא לשמח בהש"י, צריך לשתף העניים האומללים עמו, כדי שתהיה שמחתו שמחת מצוה ולא שמחת כריסו, אמנם אין לחיוב זה תקנה מעיקר המצוה, ובפורים אשר המשתה הוא גוף המצוה, בלא שום תכלית של שמחה בהש"י, קבעו זאת מעיקר תקנת השמחה מצות מתנות לאביונים, כדי שתהיה שמחתו שמחת מצוה ולא שמחת כריסו ח"ו].

(ו) קריאת המגילה ביום י"ג ותקנת תענית אסתר

מגילה ב, א מגילה נקראת ב"י"א ב"י"ג וכו'. היכא רמיזא, א"ר שמן בר אבא א"ר יוחנן אמר קרא לקיים את ימי הפורים האלה בזמניהם, זמנים הרבה תיקנו להם וכו' זמניהם דומיא דזמנא מה זמנא תרי אף זמניהם תרי, ואימא תריסר ותליסר, כדאמר רב שמואל בר יצחק י"ג זמן קהילה לכל היא ולא צריך לרבו"י, ה"י"ג זמן קהילה לכל היא ולא צריך לרבו"י.

ופירש"י, זמן קהילה לכל היא, הכל נקהלו להקהל מאויביהם בין בשושן בין בשאר מקומות כמו שכתוב בספר, הלכך לא צריך לרבו"י שיהא ראוי לקריאה, דעיקר הנס בו היה, עכ"ל. והרא"ש תמה על דבריו וז"ל, ולא נהירא דנהי דנקהלו בו ביום, כיון שקבעו הקריאה ב"י"ד ובט"ו מנ"ל שיכולין לקרות בו, ועוד דלא זמן המלחמה גורמת הקריאה אלא זמן המנוחה כדכתי' כימים אשר נחו בהם היהודים וגו'.

ופירש ר"ת זמן קהילה לכל שהכל מתאספין לתענית אסתר ובאים בני הכפרים לעיירות לומר סליחות ותחנונים לפי שבו נקהלו לעמוד על נפשם והיו צריכים רחמים, וכן מצינו במשה שעשה תענית כשנלחם בעמלק וכו' מכאן נראה לר"ת סעד לתענית אסתר שאנו עושין כמו שעשו בימי מרדכי ואסתר כשנקהלו היהודים לעמוד על נפשם, ולא מצינו לו סמך בשום מקום אלא בכאן. עכ"ל.

ובטורי אבן (ד"ה י"ג) תמה ע"י רש"י, דאם איתא דטעמא דא"י"צ קרא לרבו"י ל"י"ג משום דעיקר הנס בו

שלפני פורים וכו' ועוד זמן קהלה לכל הוא שנקלה ועמדו על נפשם למלחמה ובקשו רחמים וגם הוא מעיקר הנס, עכ"ל. הרי מפורש דמעיקר הנס הוא ענין בקשת הרחמים והזעקה ביום י"ג. (ויעוי' בקונטרס הנ"ל שהביא עוד דזהו ענין תענית אסתר). וכן הביא שם מהשאלות (פ' ויקהל) ד"יג באדר שחל בער"ש או בשבת מקדימין ומתענין בה' בשבת, מפני שהוא נס, ונס מקדימין ולא מאחרין, משא"כ שאר התעניות דאין מקדימין משום דאקדומי פורענותא לא מקדמינן.

ולפי"ז יבוארו ד' ר"ת דמשום שמתאספין בו לתענית אסתר הוי טעם שיהא ראוי לקרות בו המגילה, שהרי אסיפה זו היא אף לפרסומי ניסא על התשועות ושהיה קרוב לשועינו. והדברים מדוקדקים גם בד' ר"ת שלא כי רק האסיפה לתענית אסתר שבכל שנה, אלא האריך בהך מילתא מה דתיקנו כל עיקר התענית, והביאור דאיי"ז משום מה דמתאספין בעלמא, אלא משום דאסיפה זו כל עיקרה על שהיו צריכין רחמים באותו הזמן, וכמשנ"ת.

ומעתה נראה דבין לד' רש"י דהוא משום דנקלה בו לעמוד על נפשם ובו היה עיקר הנס, ובין לד' ר"ת שמתאספין בו לתענית אסתר, אין ימים אלו סיבה שיהו ראויין לקריאת המגילה מחמת עצמן, רק דמחמת אלו הטעמים הם נטפלים לימי הפורים ומיישך שייכי גביהו, ונתיישב שפיר מה דהק' הטו"א ע"ד רש"י דכיון דעיקר הנס בו היה אמאי אינו ראוי לקריאה לכל ולעולם, דודאי אין יום י"ג באדר יום שיש בו טעם מחמת עצמו, אלא דכשמוסיפין ימים, מלבד אלו ימי הפורים, שיהיו ראויין לקריאה לבני כפרים לתקנתם כמבואר בגמ', בהא משום האי טעמא יום זה ראוי להיות נוסף גם הוא על ימי הפורים בלאו קרא מפורש עליו.

ומה דהק' הטו"א ע"ד רש"י ור"ת דכיון דיום י"ג אי"צ קרא, אי"כ אף לרבנן דלא דרשי זמן זמנא זמניהם יהא יום י"ג ראוי לקריאה. הנה להמתבאר דכל אלו הטעמים הם רק שיהא יום י"ג מיישך שייך לימי הפורים, אי"כ י"ל דרק למאן דדריש מזמניהם להוסיף ימים מלבד ימי הפורים, לדידיה אמרי' ד"יג ל"צ קרא, דאחר דרשי' להוסיף ימים שיהיו אף הם ראויין לקריאה כימי הפורים, אי"כ יום י"ג הלא הוא מיישך שייך לימי הפורים ובלאו קרא נמי אמרי' שהוא ראוי לקריאה, אולם למאן דלא דריש כלל לרבות ימים מלבד ימי הפורים, אי"כ מנא לן כלל להוסיף ימים לקריאת המגילה, דכל הנך טעמי אינם אלא לגלות דיום י"ג מיישך שייך להפורים, ואם מוספים ימים האי לא צריך קרא.

ואשר נראה בדעת ר"ת, דהנה המרדכי (סי' תשעו) הביא ד' ר"ת דהוא משום דמתאספין לתענית אסתר, והוסיף וז"ל, הלכך לא צריך קרא דסברא הוא דשפיר קורין שבכל שנה ושנה מתאספין לשם פורים, עכ"ל. הנה הוסיף בזה דאסיפת תענית אסתר אסיפה לשם פורים היא, וצ"ב.

והמבואר בזה, דתענית אסתר קיבלה עליהם כחלק ממה דקבלו עליהם ימי הפורים, ובאמת הנה קבלת תענית אסתר נתפרשה בהמגילה שקיבלה בעת שקיבלו ענין הפורים, (פרק ט פס' לא) "לקיים את ימי הפורים האלה בזמניהם כאשר קיים עליהם מרדכי היהודי ואסתר המלכה וכאשר קימו על נפשם ועל זרעם דברי הצומות וזעקתם" (שפירושו, כי כשקיבלו ענין הפורים כך קיבלו עליהם ענין הצומות שבזמן ההוא - ריטב"א בשם הראב"ד תענית י, א) וכמש"כ הרמב"ם פ"ה מתעניות ה"ה וז"ל, ונהגו כל ישראל בזמנים אלו להתענות, בשלשה עשר באדר זכר לתענית שהתענו בימי המן, שנאמר דברי הצומות וזעקתם, עכ"ל. ותקנה זו י"ל דמיישך שייכא לתקנת ימי הפורים.

ובביאור הדברים ראיתי שעמד בזה בקונטרס חנוכה ומגילה להגר"א טורצין וצ"ל, עפ"י ד' הרמב"ם בהקדמתו למנין המצות על סדר הלכות הי"ד החזקה, וז"ל, ויש מצוות אחרות שנתחדשו אחר מתן תורה וכו' כגון מקרא מגילה וכו' אלא כך אנו אומרים, שהנביאים עם ב"ד תקנו וצוו לקרות המגילה בעונתה כדי להזכיר שבחיו של הקב"ה ותשועות שעשה לנו והיה קרוב לשועינו, כדי לברכו ולהללו וכדי להודיע לדורות הבאים שאמת מה שהבטיחנו בתורה כי מי גוי גדול אשר לו אלוקים קרובים אליו וגו', עכ"ל. והמבואר בד' הרמב"ם דתקנת מצות קריאת המגילה הוא לא רק להזכיר התשועות שעשה לנו השי"ת, אלא גם מעיקר התקנה הוא להזכיר מה שהיה קרוב לשועתינו וכדי להודיע שאמת מה שהבטיחנו בתורה כי מי גוי גדול אשר לו אלוקים קרובים אליו כד' אלוקינו בכל קראנו אליו, ומעתה אי"כ מה דקבלו עליהם דברי הצומות וזעקתם כמו שקבלו עליהם ימי המשתה ושמחה (וכמש"כ הריטב"א מהראב"ד הנז' לעיל) גם זה הוא לפרסומי ניסא של פורים להיות הימים נזכרים ונעשים על התשועות שעשה לנו ושהוא קרוב לשועתינו, וע"כ נקבע יום לתפילה ולזעקה להודיע שהוא קרוב לקוראיו.

ובאמת מצינו דחלוק דין תענית זו משאר תעניות, דבראשונים (תענית י, א) עמדו לתמוה היאך מתענין ביום זה הלא יום שלפני פורים הוא ואין מתענין בימים אלו שקודם חנוכה ופורים [כדאי' במגילת תענית, יעוי"ש כל הסוגיא], וכי הריטב"א בשם הראב"ד דשאני תענית זו שהיא זכר לנס, והביאור כנ"ל דתענית זו אינה תענית של צער כי אם זכר לנס פורים, והדברים מפורשים ביותר בד' הרא"ש (תענית פ"ב סי' כד) וז"ל, ומה שנהגו להתענות בשלשה עשר באדר והוא יום

שוני, בשתי מקומות מופיעה ההקמה בהקשר עם משה רבינו, 'תקים' ו'ויקם משה', אבל במקום אחד מוזכר 'הוקם המשכן' כביכול מאליו. ז"ל: "כי מקדש ראשון ושני היו תלויין בזכותם של ישראל, כי מתוך הזכות והתשובה זכו לבנין זה, על כן נאמר תקים ויקם, כי זה מדבר בהקמה התלויה בפעולה אנושית.

אבל מקדש שלישי **אינו תלוי בזכות**, שהרי אפילו בדור שכולו חייב יבוא הגואל **ואם כן אינו תלוי בפעולה אנושית** אלא מאליו יבנה, לכך נאמר **הוקם**, מאליו משמע."

חז"ל דורשים על כפל הלשונות 'המשכן משכן' שבתחילת הפרשה, שיש כאן רמז לשתי בתי מקדשות שנתמשכנו בחטאי עם ישראל. ובעל הטורים מסמיך זאת על הגימטריה של 'משכן' ת"י כשנות בית ראשון. שמא יש להוסיף שגם בית שני מרומז כאן, כי תיבת 'המשכן' עם האותיות עולה ת"כ כשנות בית שני. אבל בית שלישי לא מוזכר פה. למה?

אולי בדיוק מהסיבה הנ"ל, הבית השלישי יבנה מבלי קשר למצב הרוחני של עם ישראל, ממילא הוא לא ימושכן. אז וודאי שאין הכוונה לטפוח לעצמנו על השכם שהכל בסדר ולא צריך לשפר את מעשינו, אבל כן הכוונה לעורר לכך שאנחנו צריכים לחזק שוב את הציפיה שלנו בדיוק לזה, ולא לדברים אחרים שבשנים האחרונות מעסיקים רבים מציבור שומרי התורה והמצוות, כאילו הם עיקר היהדות.

עם כל הכבוד ומבלי חלילה לזלזל, אבל התקוה שלנו זה לא בתי כנסיות עם עשרים אלף מקומות שבהם תתכנס כל קהילה לעצמה, לראות את פני הצדיק שלה, אלא בית המקדש, שבו יתכנסו כל כלל ישראל לראות וליראות את פני האדון ה'.

עוררני היום אחד מהת"ח בכוללנו, לדבריו הנפלאים של ה'יתולדות אדם' מאוסטרובה. אם המשכן אכן נתמשכן עבור עוונותינו, אז למה הקב"ה לא מחזירו? הרי ישנה מצוה בתורה שצריך להשיב את המשכון, והרי הקב"ה מקיים את כל התורה. והוא עונה בדברים מסמרי שיער:

אם בעל המשכון אינו מבין שהמשכון חסר לו, אז אין חיוב להחזיר לו את המשכון. אז הגיע הזמן שנבין שהמשכון הזה זה הפתרון לכל

מהרה"ג רבי פינחס זלצמן שליט"א

ראש כולל ש"ס "זרע שמשון"

באסטאן ביתר

(י) "יקרים מפז"

פרשת פקודי. לכאורה פרשה שבעינינו 'מיותרת', הרי התורה יכלה לכתוב בשש מילים 'ויעש כאשר צוה ה' את משה', וזהו.

אז כבר הזכרנו את דברי חז"ל שמעשה המשכן חוזר בתורה פעמים רבות, כי יש לקב"ה כביכול 'תאוה' להשרות שכינתו הק' דווקא בתוך העולם הגשמי והעכור שלנו, ולכן התורה הקדושה חוזרת על זה שוב ושוב. אבל יש בפרשה הזו הרבה נקודות שיש מה לקחת מהם. רק לדוגמה, יעוין דברים מפליאים בדברי התרגום יונתן על הפסוקים של הקמת המשכן בפועל שבפרק מ'.

אומר הספורנו, התורה מונה את מנין הזהב הכסף והנחושת שהיה במעשה המשכן, בזמן שאת מנין הכסף בבית ראשון, וודאי בבית שני בנין הורדוס לא מונים, כי התורה רוצה להדגיש לנו שלא העושר והתפאורה הם אלו שגורמים את השראת השכינה, אלא הרצון ונדיבות הלב. ולמרות שהמשכן היה קטן בהרבה ופחות מפואר מבתי המקדש, השראת השכינה שבו היתה יותר גדולה, עקב נדיבות הלב של עם ישראל.

אז אולי אנחנו צריכים להשתוקק לבניית המשכן, כי שם היתה השראת השכינה כזו גדולה? אומר הספורנו בסוף הפרשה, לא. בבית המקדש השלישי תהיה השראת השכינה **כמו שהיה במשכן**, ולזה עלינו להשתוקק. וכפי שכבר כתבנו נדיבות הלב שאנחנו יכולים 'לתת' כביכול לקב"ה, זה הרצון וההשתוקקות.

ואם ישאל השואל, נו באמת, וכי אנחנו ב-2024 ראויים להשראת השכינה כמו שהיה במשכן? אז בעל הכלי יקר עונה לנו את התשובה. שלשה פעמים הוזכר לשון הקמה בענין המשכן בפרשתינו, בפרק מ' פסוק ב: "ביום החדש הראשון באחד לחדש תקים את משכון אהל מועד". שם, יח: "ויקם משה את המשכון", ושם, יז: "ויהי בחדש הראשון בשנה השנית באחד לחדש הוקם המשכון".

שלשת לשונות ההקמה מתייחסות לשלשת בתי המקדש, אומר הכלי יקר, אבל יש כאן

ואת דויד מלכם ופחדו אל ה' ואל טובו
באחרית הימים".

הצרות והבעיות, גילוי מלכות שמים בעולם,
מלכות בית דוד ובניין בית המקדש. כי בפסוק
כתוב שזה יקרה בוודאות בסוף הימים: "אחר
ישבו בני ישראל וביקשו את ד' א-להיהם

~~~~~  
**"נחשבה" – הגאון מורנו רבי יחיאל הלוי נוביק שליט"א ר"ב "דעת יוסף" אשדוד**  
**"נחשבה" – הגאון רבי יחיאל הלוי נוביק שליט"א**

תכלית הידיעה שנדע שלא נדע – וזו חכמתו של הבן החכם – ומכאן זוכים להריגת המן, וקבלת התורה  
מאהבה בימי מרדכי ואסתר – וחזרין לחוג חג המצות בדיעות

כבר עמדו מדוע קורין פרשת פרה בדווקא סמוך לפסח. דבשלמא פרשת שקלים ופרשת זכור  
יש דרכים להבין בפשטות, אמנם פרשת פרה לכאורה צריך להבין, מנה שייכות יש לה לחדש  
ניסן שאנו קרבים אליו מידי יום.

ויש לומר בזה בדרך חדשה בס"ד. שיש כאן ענין מיוחד שפרשה זו היא ההקדמה המתאימה  
לחג הפסח כאשר יבואר.

ומתחילה נאמר, שצריך להבין במה שהוסיפו חכמינו ז"ל קריאת הד' פרשיות הללו, בחדש אדר  
הסמוך לניסן, ועי' בסוגיא דסוף מסכת מגילה.

ויתכן, שכאשר נוסף לכלל ישראל חג הפורים, והימים האלה נזכרים ונעשים בכל דור ודור –  
אחרי הנסים שאירעו ושהיו בימי מרדכי ואסתר בשושן הבירה – וימי הפורים הפכו למעין  
הקדמה לחג הפסח, – יש להבין שהצורך לזו ההקדמה – נתחדש רק לאחר שעמלק ימח שמו  
קירר האמבטי דחג הפסח, ששיאו היה בקריעת ים סוף, ששמעו עמים וירגזו וחיל אחזם ליושבי  
פלשת, ולפתע פתאום ויבא עמלק רשע ולא ירא אלקים וילחם עם ישראל, וגרם לאותו דור  
ולהבאים אחריו, קרירות וחוסר יראת שמים רחמ"ל, ורק בגלל קירור זה נצטוינו לדורות לזכור  
אשר עשה לנו עמלק בדרך, כדי שנכיר שכל הקרירות שלנו הוא מכח השפעתו הרעה של  
עמלק, ואילו הנצחון של יהושע על ידי ידיו של משה, היה בצירוף ההכרה העמוקה, שבזמן שהיו  
ישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדים את ליבם לאביהם שבשמים היו מתגברים, והידיעה הזו  
היא שעמדה לאבותינו ולנו – שהקדוש ברוך הוא הצילנו מידם.

ויש לומר דמהאי טעמא היה נחוץ לכלל ישראל ההקדמה דחגיגת ימי הפורים קודם חג הפסח,  
ומשום שרק על ידי השתקת קיטרוגו וקירורו של עמלק, נוכל לקבל ההשפעה הרוחנית דחג  
הפסח בשלימות.

וגם ענין זה יש לבאר בפשיטות, איך ימי הפורים משתיקים קטרוגו וקרירותו של עמלק. כי כל  
טענת עמלק בישא היתה שאין הנסים כי אם בדרך מקרה, ולא בכוונת מכוין, עפרא לפומיה.  
אולם גם המגילה מוכיח בעליל שאפילו המקרים בעצמם מכוונים מאת הבורא יתברך, והם כולם  
ממפלאות תמים דעים, גדול העצה ורב העליליה.

וכתוספת לכך הוצרכה תוספת השפעה דארבע פרשיות, ובתוכם פרשת פרה המלמדתינו שגם  
כאשר אנחנו לא נדע למה נעשה, מכל מקום עלינו לשאול מנה נעשה, ומה העדות והחוקים,  
דייקא, כדי לקיים את מצוות השם יתברך שמו, ככתבם וכלשונם. וזו הדרך וההנהגה דהבן



החכם ששואל כעניין לאביו המשיבו כהלכה. וממילא פשוט דפרשת פרה היא ההקדמה המתאימה ביותר לימי הפסח הבאים עלינו לטובה.

ויש בזה עומק נוסף והוא, דהנה אמרו בשבת דפ"ח ע"א, ויתיצבו בתחתית ההר אמר רב אבדימי בר חמא בר חסא מלמד שכפה הקדוש ברוך הוא עליהם את ההר כגיגית ואמר להם אם אתם מקבלים התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם אמר רב אחא בר יעקב מכאן מודעא רבה לאורייתא אמר רבא אף על פי כן הדור קבלוה בימי אחשורוש דכתיב קימו וקבלו היהודים קיימו מה שקיבלו כבר.

ומשמע לכאורה מזה, דהקיימו וקבלו היה בו משום תיקון על מה שהוצרכו כפיית ההר כגיגית, והיינו שבזה שקיימו וקבלו, היה בזה משום אמירת נעשה ונשמע מחדש על כל דברי התורה, ובלא שום מודעה כלל. (והמבין יבין דנעשה ונשמע הוא קבלת החוקים שאין אנו מבינים טעמים).

ואם כן יש לומר דכל הצורך בכפיה הוא בגלל הקרירות דעמלק, וכאשר נמחה זכרו, חזרנו לקבלת התורה מאהבה, כי מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה ונהרות לא ישטפוה, כי רשפיה רשפי אש שלהבת קה, ואם יתן איש את כל הון ביתו באהבה בוז יבוזו לו. (האמנם דגם דהכפיה שבשעתה, לא היתה כי אם גילוי הרצון הפנימי של עם סגולה, על דרך שכתב הרמב"ם בפ"ב דגירושין).

ועל כן הקדים הקדוש ברוך הוא שקלי בני ישראל לשקלי המן הרשע, כי הוא מטבע של אש, שלהבת קה, והוא מחמם האמבטי שנתקררה. ועל כן קדמה ואזלא בתקנת חכמינו, פרשת שקלים לפרשת זכור דמחיית עמלק, שעל ידי זה גופא זכינו למחות שמו, ומכח זה הגיעו לפרשת פרה, דאין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה, וגזירה גזרתי וחוקה חקקתי ואין אתה רשאי להרהר אחריה, ומכאן נפקא לן פרשת החדש, עטרת תפארת לעמוסי בטן, שהם עתידים להתחדש כמותה ולפאר ליוצרים על שם כבוד מלכותו. ותחדש הזה לכם, אחר החדש אשר נהפך להם לששון ולשמחה, דשש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב. וידוע שאין האוהב מבקש לדעת טעמים מאהובו, דהאהבה מקלקלת השורה והחומה, ואיזהו גיבור הכובש חומות יצרו דהמלך זקן וכסיל שבנה מצודים וחרמים.

ונבין בזה, אשר לא לחנם היתה התריגה והתליה דהמן הרשע, (דו"אמר המלך – מלכו של עולם – תלוהו עליו), וביטול מחשבתו הרעה אשר חשב על היהודים, בחג הפסח עצמו, והיינו הפסח המחודש דצומו עלי ואל תאכלו ואל תשתו שלשת ימים לילה ויום, שעל ידי הנם הגדול והנורא, דתלוהו עליו – עם נברא יהלל קה.

וכאשר נתבונן בנסים דיציאת מצרים, מתוך ההכרה דאהבת הנם דפורים, נזכה במהרה דידן, שכימי צאתינו מארץ מצרים יראינו נפלאות, ובא לציון גואל ולשבי פשע ביעקב, במהרה בימינו אמן ואמן.

## "בזמרג" (בעין הסערה)

**דרמה מדהימה עם מסר חד מאד!**

**פרק מ"ט "מהומה על לא מאומה"**

## תמצית קצרצרה של הפרק האחרון:

פסח שולביץ גבאי "נר תמיד" מחליט לקחת את דודי סטוויצקי כחזן ויהי מה, רק כך יצליח לשבור את האופוזיציה שקמה כנגדו, הוא מברר את כתובתו של דודי ומטלפן אליו, אך דודי עדיין בכולל, במקומו עונה צילה אשתו, היא מדברת איתו באנגלית מצוחצחת מאד ומבהירה לו את מערכת הכללים על פיהן יבוא דודי לכהן כחזן, הכללים נוקשים למדי וכמעט אינם ישימים, אך פסח לא נואש, יש לו דרך איך לסלק את הבעיות בכל מיני דרכים, כולל אמצעים קוסמטיים, הוא משוכנע שדודי לא ישים לבו לדברים ובכך יקבע עמו חוזה לכמה שנים.

דמות חדשה נכנסת לתמונה, רב סרן שלמה לוי בגר מדרשית נועם וכרם ביבנה, לאחר מיין הוא מתגייס לצבא ומשרת בצנחנים ובסיירת מטכ"ל. הוא עולה שם במעלות הקצונה ויש לו עתיד גדול, אבל הוא לא מוכן להינשא רק דרך שדכן, הוא מציב תנאים למי שתהיה המוצעת, עליה להיות צנועה בכל הליכות ביתה וגם בעלת השכלה רחבה מאד, יצור כלאיים משונה זה אינו בנמצא, התוצאה הלא מרנינה, שלמה מתעכב בשידוכים עד שהוא כבר בן 35 שנים.

כשרואה שלמה שהמצב לא פשוט, הוא מוכן לגשת למקובל בצפון בשם רבי שלמה ענתבי שנהג בחיי קדושה ופרישות עצומים, סיפורי מופתים מופלאים מסתובבים בין מערציו על כוחו בברכות ויכולתו לראות דברים למרחוק, הוא לוקח איתו את חברו יוסף מועלם, בחור ביקורתי ביותר, הם נוסעים בשעת ערב מאוחרת כדי שלא לפגוש איש מהמעריצים של המקובל. הם מתקבלים אצלו,

המקובל מבקש את שמו ואת שם אמו, הוא מסתגר בחדר כעשר דקות ולאחר מיין הוא מגלה לו בדיוק מי היא בת זוגו, סימה בת זוהרה פאני, זו משפחה חרדית ביותר אבל יש להם בת שנתקעה בשידוכים הוא צופה להם עתיד מזהיר אם ינשאו יחדיו.

~~~~~

לאחר נישואיהם, העבירה סימה מסר ברור לשלמה כי היא רוצה לראותו אבך כולל כאחיה וגיסיה.

"אני רוצה שתשב ותלמד בכולל טוב ותשלים את כל מה שהחסרת כששירתת בצבא".

"ומניין נתפרנס? שאל שלמה, את יודעת שבכוללים לא משלמים שכר כדי חיות?".

"יש לי חמישה גיסים ושני אחים שלומדים בכולל [גם הקטן מצהיר שיהיה אבך כולל לאחר שיתחתן] אני רואה שכולם חיים בטוב ובנעימים, לא בעלי ממון, אבל יש להם חיים של תורה, הם נמצאים בעולם שכולו טוב, למה שתלך ותעבוד במקומות שרחוקים ממה שאני שואפת, אני רוצה בית של תורה כביתי".

"אבדוק אם הדבר שייך מבחינה ממונית, אני לא מוכן לחיות חיי עניות מנוולת, הורגלתי לחיים של שפע קשה לתבוע ממני לחיות חיים של עניות מרודה.

במידה וכן, לאיזה כולל תרצי שאתקבל? את יודעת שאני משתייך לחוג שונה מהאברכים של הכוללים עליהם נמנים גיסייך ואחייך, במידה ואלך לכולל של המזרחי לא תראה המשפחה זאת בעין יפה" הוריד שלמה את טענותיו בעדינות אך בתקיפות.

סימה הבינה שדרשה משהו חריג, שלמה צודק הוא לא יכול להתקבל לכולל סטנדרטי, לאן ילך?

לבסוף הגתה רעיון: שלמה תלך לבית כנסת ותלמד שם חצי יום עם חבר, גם אם תלמד עם חבר שמשתייך לחוגים שלך לשעבר, זה עדיין לא מטביע עליך חותם של דתי לאומי, יש הרבה

חברותות כאלו, אתה מצטיין בתחום השענות, תפתח חנות כזו וממנה נתפרנס בכבוד בלי להסתובב במקומות לא רצויים".

"נראה לך שנוכל להתפרנס מזה לבד? עשרות שנים צריכים להשקיע כדי להצליח בתחום".

"אני רוצה לספר לך דבר שלא ידעת עליו עד עתה, אני עובדת כבר מספר שנים כעוזרת בית בכמה בתים, משלמים לי טוב מאד, אמשך במלאכה זו, אזכה להיות זו שתגרום לבעלה שיוכל לשבת מספר שעות ביום ולהגות בתורה... כרחל שרצתה בכל מאודה שבעלה יגדל בתורה וזכתה שיצא ממנו תנא קדוש כרבי עקיבא"

"ומי יגדל לנו את הילדים? עד עכשיו לא היית צריכה להתעסק בתחום הזה, אבל בעזה"י נזכה ביחד לגדל בית שידרוש את תשומת הלב, אי אפשר ששני ההורים יהיו מחוץ לבית".

"ברור שזה לא ילך על חשבון הבית, אעשה זאת בשעות שלא על חשבון הבית, אם אצטוך יש לי אחיינית שמרטפית מעולה, היא עדיין צעירה מאד ועוד לא צריכה להקים בית בישראל, כל עוד יתאפשר הדבר, אעשה כל שביכולתי שתוכל לשבת וללמוד. וכולי תפילה שתצמח תלמיד חכם גדול כפי שראיתי במשפחתי משפחת טביב, כולם תלמידי חכמים גדולים יש לנו מסורת של שבע דורות, רבנים חשובים במרוקו חבל מרקש".

כשראה שלמה עד כמה שסימה נחרצת, החליט לפתוח חנות לשעונים ומעבדה לתיקונים, הוא היה אמן מיוחד בתיקונים, והבין באלו שעונים כדאי להתעסק, הפרנסה לא הייתה גדולה אבל גם לא דחוקה, סימה הלכה לעבוד במשק בית במספר מקומות, השכר שקיבלה היה נאות, היא דאגה בכל לבה שהילדים לא יקופחו, היה לה שם של חרוצה ומסורה, כל מי שהעסיק אותה היה מרוצה ממנה מאד, כך התפרנסו בצורה מכובדת.

נולדו להם במרוצת השנים שלושה ילדים, שני בנים ובת אחת, סימה מסרה את נפשה לגדל אותם בצורה האמהית ביותר, חייהם היו פשוטים מאד, רק מה שנדרש ולא מעבר לכך. שלמה קיים את הבטחתו לאשתו, הוא קבע חברותא עם חבר שלמד עמו בכרם ביבנה, משה שוחט שהתקרב מאד לחסידות, הוא התאהב בחסידות "תולדות אהרן" ודבק בהם עד לאחת, הוא הבטיח לראשי החבורה שבבוא העת, יחליף את כל לבושו כפי שנהוג בחסידות "תולדות אהרן" אבל בינתיים הוא הולך עם כיפה שחורה, חליפה קצרה וחגור באבנט חסידי רחב.

במשרה האחרונה הייתה סימה ממונה על ניקיון משרדה של גב' הילה אבני (לשעבר קופרשטיין) גב' הילה שילמה לה בעין יפה מאד והמצב בבית הוקל מאד.

סימה הסתגלה לחיים עם שלמה, ניכר היה עליו שהוא טורח רבות לפרנסה אבל הוא לא מפספס שיעורי תורה וקביעות עיתים לתורה, למרות ששנים רבות נתלש ממסגרת לימודית, כוח הרצון העז שלו וכישוריו הברוכים עמדו לו לחזור לאווירה של לימוד בעיון.

אבל עוברים זמנים ולשלמה החיים נעשים לא קלים, כפי שנראה היה בהתחלה. הוא הקים ברחוב בן יהודה חנות שעונים קטנטנה אך שכירותה רבה, הוא ניסה להכניס בה שעוני יוקרה מהמותגים המובילים, אך תיכף ראה שיש לו מתחרים ענקיים שיזללו אותו בגדול, היו שלוש חנויות מוכרות וידועות שהכילו את כל סוגי השעונים היקרים ביותר, הם לא התעסקו בשעונים זולים, זה מזלזל ברמה שלהם, היה להם מבחר עצום מה להציע, ראו בהן השקעה יוקרתית

שהשתלמה לבעלים, תיירים רבים צבאו על פתחי החנויות הללו, מי יסתכל על חנות קטנה שהייתה בקרן זוית בלי שילוט מזהיר שיצעק על קיומה של חנות נוספת.

ההוצאות הכספיות הגבוהות של שכירת חנות במקום מרכזי אילץ את שלמה לסגור את החנות, הוא חיפש מקום זול יותר שיוכל להחזיקו, עתה הורע המצב שבעתיים, אמנם הוא מצא קונים, אבל הם היו מהמעמד הבינוני ומטה ממנו, הם לא אצו לשעוני יוקרה אלא לשעונים פשוטים ביותר שמהם לא עושים פרנסה בשפע, לא עברו ימים רבים עד שהחנות עמדה רוב היום ריקה, לא נותר לשלמה רק לומר הרבה פרקי תהילים וללמוד פרקי משניות לעילוי מעמד החנות.

שלמה נתפס במשבר עצום, הוא לא היה רגיל לחוש את עצמו שלימזל, תמיד היה בצד המצליח והנה כעת נמצא במצב גרוע ביותר. בתקופה הראשונה ניסה להתעודד שאלו הניסיונות אותם עוברים כל המתחזקים למיניהם כשהם רוצים לעלות דרגה.

אבל חודש רודף חודש והמצב לא מאיר פנים, הוא הרגיש עייפות עזה בגופו, לראשונה חש חוסר סיפוק במה שהוא עושה. אבל בגבורה עילאית חסם את פיו מלספר לרעייה הנאמנה שתמיד חיכתה לו בבית עם חיוך גדול ושולחן ערוך בכל טוב. איך אפשר לצער אותה ולספר לה כי הוא חושב בכל יום לסגור את החנות ולחפש משורה יותר מועילה?

מחודש לחודש דחה את מועד ההכרעה, הוא לא רצה לבשר בשורה לא טובה לאשתו הטובה. עד שהגיע זכריה תנעמי והציף את הבעיה, עד שלא ניתן היה להימלט ממנה.

היה זה ביום גשום וזועף, איש לא נראה ברחוב, אפילו לא מהלכים על ארבע, רעמים וברקים וגשם סוחף הניסו את האנשים אל הבתים החמימים יותר, שלמה היה באותו יום בשפל מצב הרוח, מהבקר לא ראה פני איש, גם אדם חזק כמוהו הרגיש משבר, הוא עובד לריק, בלי שום טעם ועניין. עד מתי יגרר בעבודה שאינה שווה למלאות את הצרור שדומה כנקוב למטה?

לפנות ערב נפתחה לפתע הדלת, אדם צנום וגבה קומה נכנס מכוסה במעיל חורף כבד להגן מפני הצינה הירושלמית החזקה, מעלה אחת מעל האפס במודד צלסיוס, הרוחות הקשות הגבירו את הקור, עד לכ-3 מעלות מתחת האפס, רק מטורף הסתובב ברחוב.

שלמה תמה על הביקור המשונה, בדיוק ביום כזה הלה מחפש שעון צעצוע? החוש השישי אמר לו שזו לא כניסה תמימה, אבל שלמה לא מקדים את המאוחר, הוא ימתין בסבלנות מה רוצה ההלך המוזר.

"אפשר להוריד את המעיל, הוא מסרב את תנועותיי, אני רוצה לבדוק את השעונים ביתר קלות".

"בבקשה, החנות לפניך, יש לך שני מתלים לתלות את המעיל, חוש בנוח בעת שאתה בודק, אשמח לכבד אותך בכוס תה מהביל שיחמם את עצמותיך הקפואות".

"תודה רבה, אשמח אם תוכל להוסיף לי עלי נענה, אם יש לך ושתי כפיות סוכר".

"יש לך טעם טוב" גיחך שלמה.

הוא רץ לחמם בקומקום שלו כמות מים שתספיק אפילו לשלוש כוסות. הוא הגיש את הכוס וביקש בעדינות את הבחור שיברך שהכל.

"או, לא חשבתי לרגע קט לא לברך! צדיק אתה ממש פגעת בי, אני ניין ונכד לשלשלת גאוני צנעה, רבי דוד זכריה ובנו רבי יחיא, רבי שלמה ראצאבי ורבי סעדיה תנעמי, משפחות אלו

השתדכו בינם לבין עצמם מספר פעמים, כך אני יוצא מכולם. אמנם אתה לא רואה אותי חבוש כיפה, אבל זה רק בחוץ, אבל אני מניח תפילין בכל יום, מתפלל שלוש תפילות ביום, בבית הכנסת של התימנים בשכונתי בקרית הרצוג בני ברק, מקפיד על כל ההלכות, אבל את ראשי אני לא מכסה מטעמים מסוימים שעדיין איני יכול לספר".

"אה אתה מהאנוסים של ספרד?" הצטחק שלמה.

"לא, חלילה וחס, אך אני מנוע כרגע מלספר, תן לי לראות מספר שעונים ואחרי זה אם ישאר זמן נדבר בחופשיות"

עתה הבין שלמה בלי כל ספק כי החיפוש הוא תירוץ, אבל הוא יתן לו ליהנות מהמשחק הגרוע. הברנש התימהוני ניגש אל הארונות בהם היו מונחים השעונים ובחן אותם בקפדנות, הוא עבר במהירות על פני כמה סוגים, הוא הוציא כמה מהם בדק אותם מקרוב וניסה לענוד שנים מהם על ידו.

שלמה עמד מהצד, לא מתערב לא נותן עצות, הוא לא ילד, יש לו כוח בחירה שיעשה מה שהוא רוצה, אם יזדקק לעזרה ירתם לכך בכבוד.

אבל מרגע לרגע נראה היה שהקניין מחפש משהו אחר, הוא לא ניסה לומר, מחכה כאילו ששלמה יפתח בעצמו את הפה.

הילה הייתה לאחרונה דאוגה מאד, היא לא חשה את פעילות "חומת מגן" היא ניסתה לעקוב בכל הזדמנות, להרגיש אם ישנה איזו תחושת מיגון, אחרת בשביל מה לקחה את המשרד הזה?

היא לא חשה שום תחושת הגנה, למרות שבפועל לא הייתה מאוימת על ידי מומו, חוץ מהשיחה של אותו חוזליטו המקסיקני לא ראתה שום סימנים בשלהם הייתה צריכה לחשוש, אבל זה לא היה די בשבילה. לאחר ששמעה מפי כמה נעקצים על טבעו "נחש קוברה קטלני" שיכול להמתין בלי גבול לקורבנו בשקט מוחלט, הקורבן לא מתחיל לחשוש שיש נחש שמאיים על חייו, כך גם מומו מסוגל לרחרח בשקט מוחלט, בלי שיהיה סימן כלשהו שיעיד על קיומו, לא סמכה על השקט כסימן ביטחון, זה בישר לה את "השקט שלפני הסערה" היא צריכה לדעת היכן הם פועלים.

היא הרימה טלפון לעו"ד אבשלום עמיעד לקבל דיווח מפורט על הפעילות של חומת מגן.

עו"ד עמיעד כעס לא מעט על הילה שמביעה חוסר אמון בחומת מגן, הוא מכיר את חומת מגן לפני ולפנים, הוא מכיר ויודע את פעילות כל הפעילים, את מוסי סלומון המנכ"ל הכיר מאז ששירתו שניהם בשריון, הוא זה שהביא לו את אריאל דגן וגדעון עוז שהיו בני דודיו משה ויצחק גולדהירש, הוא חיבב אותם מעת שהיו קטנים, הוא ידע שכל אחד מהם מיוחד במינו בביצועים, הוא היה מעורה בכל הפעילות שם וכמעט ידע כל פעילות שמתבצעת במקום.

הילה צריכה להתחיל לסמוך עליו שהוא לא מביא לה סתם צילינגערס (מאכערים שלא שווים כלום). אבל את הילה דבריו לא משכנעים, היא רוצה קבלות בשטח.

"אוקי אם את לא סומכת עלי, אעדכן אותך בקרוב בפעילות ההגנתית שלהם על משרדך.

לאחר יומיים הביא לה סדרת סרטונים שהראו לה בעליל, איך היא יוצאת ונכנסת בכל שעה נתונה, כל פעילות שעשתה הייתה מוסרטת לפרטים ולפרטי פרטים, נראה היה שישנה מסרטה שמצלמת את המשרד מכל זווית וכיון בכל שעה.

ענה התחלפה הרגשתה מחוסר ביטחון לאימה, היא רצתה שתהיה פעילות מעולה סביב משרדה, אבל לא רצתה חדירה כה עמוקה למרכז חייה. הם הגזימו לכיוון השני, לא את זה רצתה.

"אבשלום הנכבד אם רצית להרגיע אותי הצלחת בכיוון ההפוך, רציתי משהו ביניים, אני לא אוהבת חטטנות יתר, מה שחשוב לי מאד השמירה על ביתי ומשרדי מפני אותו רוצח, אבל לא עד כדי כך.

אבשלום נגס את שפתיו ולא הוציא את מה שרצה לומר לה. אבל מניסיונו למד שהשתיקה עדיפה על הדיבור, בפרט אם הוא עלול לקלקל את הממון הרב שעליו להפיק.

פסח החל ליישם את המשימה להעביר את עזרת הנשים לגלריה העליונה. הוא לא דיבר מילה אחת עם איש, הוא ניצל את הסמכויות שלו כגבאי לעשות ככל העולה על לבו. הוא גייס מספר פועלים מחברת בניה מקומית שהתמחו לעשות שיפוצים ותיקונים, הוא הראה למנהל העבודה את התוכניות וביקש לבצע זאת במהירות האפשרית, עד שבת הכל צריך להסתיים.

הוא חשב לתומו שהשינויים שיעשו בתחילת השבוע לא יעוררו תשומת לב, בית הכנסת בימים אלו כמעט ריק לחלוטין. בקושי מתפללים שם עשרים איש זקנים חסרי תעסוקה שלא מוצאים דרך איך להעביר את יומם, חלק מהבילוי שלהם הוא סביב התפילה בבית הכנסת, הם כבר נמצאים בסוף העשור השביעי או השמיני, כמעט כולם הם "עובר בטל'ס" חסרי עניין להתערב במה שקורה לפניהם.

כך סבר לתומו פסח שולביץ בצדק, אבל הפעם טעה לחלוטין, אחד מהמתפללים ישיש מופלג בשם יוסף טראוב (בגיל 88 לפי ההערכה המועטת ביותר, אך היו שנידבו לו עוד 11 שנים ואף בזה סבורים היו שמיעטו, כי לא רצו לגרום לעין הרע) הלה היה במסותרים איש שלומו של פיליפ מייזעס, הוא היה מעדכן אותו על כל פיפס קטן שקורה בבית הכנסת.

לאחר שראה שהפועלים מסתובבים בחופשיות ועושים שינויים גדולים במבנה בית הכנסת למעלה, הסתפק אם להודיע לפיליפ על כך, הלא לשם כך הוא מתגמל אותו בסכומים נאים לקניית משקאות חריפים שמשמחים את לבו ומעיו, בכך מגרשים את העצבות שלו בשהותו בין ארבע קירות ביתו, זה שני עשורים ומחצה.

ראשו היה צלול כיון ויכול היה להרהר היטב בעניין, האם הדבר חורג וטעון הודעה, או שיש לתלות שכבר קיבל אישור מהפרזידנט, השכל שלו אמר שזו אזעקת שווא, לא יתכן שפסח יהיה כל כך חצוף לעשות צעד כה חריג לעין כל, בלי לקבל אישור.

אבל... אולי כן כדאי לשאול, הלא אם יתברר שפסח עשה מעשה חריג והוא לא הודיעו פיליפ יכעס עליו מאד ויפטר אותו מתפקידו כמלשן. אבל אם הזעיקו לשוא לא יקרה מאומה, אולי יצחק על הטרדת יתר אבל יראה את מחויבותו לתפקיד.

לאחר שעשה סיעור מוחות עם עצמו, הכריע קום ועשה עדיף.

בצהרים הרים טלפון לכבוד הפרזידנט ושאלו בתמימות, האם כל העבודות שנעשות בגלריה הן על דעתו?

פיליפ מייזעס כמעט השתבץ, החוצפה של פסח מרקיעה שחקים, לעשות שינוי כה דרסטי בלי לשאול את רשותו? לא יעלה על הדעת.

כדרכו להיות נרגן ומחרר ריב שכח [כביכול] שבישיבת ההנהלה לפני שנתיים וחצי הובאה כבר תוכנית כזו ורוב חברי ההנהלה כולל בניו ג'ק ומרטין הכריעו בעד, פיליפ ומזכירו רוברט לוי מלחך הפנכה הקבוע הכריעו נגד, הישיבה נעלה ברוב קולות, בעד הרחבת הגלריה והפיכתה לעזרת נשים מורחבת.

אבל מאז זרמו הרבה מים באוקיינוס האטלנטי, כיון ששנתיים לא נעשה דבר, סבר פיליפ שתוכנית זו צריכה לעבור אישור מחדש.

לא יעלה על הדעת שפסח יכול לעשות שינוי כה דרסטי בלי לקבל שוב את אישור ההנהלה. לכל הפחות היה עליו להודיע לחברי ההנהלה שבהתאם לתוכנית הוא מתחיל עבודות. אבל לפעול במחתרת ולנצל את תחילת השבוע בשעה שכמעט ואין נפש חיה, כדי לקבוע עובדות מוגמרות עד לסוף השבוע, זה סקנדל שלא ניתן לעבור עליו בשתיקה.

פיליפ לא איחר, הוא לקח עמו את שני בניו ואת המזכיר ובא לביתו של פסח בהפתעה גמורה בלי להודיע לו על הביקור, הם יעמידוהו במקום כפי שצריך.

פסח ישב באותה שעה בביתו עם אשתו ושתי בנותיו הנשואות ושלושה מנכדיו לארוחת ערב חגיגית, הייתה לו סיבה לחגוג, אורה מרים חגגה את יום הולדתה ה-55 היא סברה שזה תאריך יפה לחגוג אותו, בעלה הסכים עמה, הוא קרא לשתי בנותיו לבוא למסיבה, בנו היקר מיכי לא יכול היה להשתחרר מלימודיו באוניברסיטה, הוא שלח מסר טלגרמי ובו הביע את שמחתו הגדולה לרגל יום ההולדת המיוחד.

לפתע בתוך הקלחת נשמע צלצול במצילת הבית, יש מבקרים שמודיעים על רצונם לבקר. פסח היה מופתע מהביקור הלא צפוי, אבל הוא לא יכול להתעלם, פעמים ישנם אורחים חשובים מבין עו"ד שעובדים עמו, פעמים יש לו פגישה עם שופטים חשובים ופעמים ישנם אורחים חשובים אחרים, אסור לו לגלות חוסר התחשבות.

למרות ששאל מי הם המבקרים, לא נענה רק במשפט אחד: ביקור חשוב ביותר, עליך להכניס אותנו בדחיפות.

פסח נבהל, הקול לא היה ידוע לו, מי זה יכול להיות? הוא שמע ברקע קולות נוספים, זאת אומרת ישנה משלחת שלימה ועליו לקבלם.

כשפתח את דלת שער החצר נדהם לראות את כל המשלחת עומדת כשפניהם אינם מבשרים טובות, ניכר היה עליהם שהם באים לחולל מהומה. פסח הבין שבצעקות לא יועיל כלום, הוא פנה אליהם בחביבות ושאל למטרת בואם.

מרטין מייזעס פתח את השיחה בקול ארסי אך שקט.

"לפני הכל אנחנו לא אנשים זרים שאתה תשאיר אותם מחוץ לקורות ביתך, עליך להכניסנו לביתך ואז נדבר".

"אני מאד מתנצל, אבל אנו חוגגים לאורה מרים חגיגת "בירטד די (יום הולדת) יש לי אורחים ולא נעים לי מהם".

"אוקיי מי שאמר שאתה צריך להכניס אותנו לביתך ממש תכניס אותנו לגן הרחב שלך יש שם שולחן רחב עם הרבה כסאות, נוכל לנהל שיחה עניינית בלי שבני ביתך ירגישו בכך".

מצטער הם יודעים שיצאתי לרגע אחד הם חייבים לקבל את הידיעה שיש לי משלחת שממתינה לי בכן, אני לא יכול לעשות מבני ביתי צחוק, אלך להרגיע אותם שזה סיפור של כמה דקות ואחרי מיכן אשוב.

"בסדר גמור לך תרגיע את בני ביתך אבל היזהר והישמר, אל תעשה מזה סיפור, תחליק עניינים ותבקש מהם לא להיות סקרנים יתר על המידה".

"אוקיי אני מסדר את העניינים ותיכף אשוב".

פסח מיהר להודיע לבני ביתו כי יש לו אורחים חשובים שממתינים עליו בגן, הוא מבקש מהם לשבת ברוגע הוא מקווה שכל הסיפור לא יקח יותר ממספר דקות. אורה מרים קלטה במוחה החריף כי בעלה הסתבך, אבל לא רצתה להכביד והניחה לו לצאת לחוץ ולסדר את העניינים. פסח חזר כשלבדו דופק הוא הבין שהם מכינים לו אמבוש לא קל, הוא הבין מיד על מה ומה המהומה, אבל החליט שלא יכנס לפניקה, עליו לזרום ברוגע וכך יצליח להקטין את הלהבות. מרטין תפס את הפיקוד הוא פתח את השיחה בטון הארסי ביותר שיכול היה להפיק אבל הכל בשקט מרגיז ביותר.

"אדוני היקר פסח אתה ביצעת שינויים מופלגים במבנה בית הכנסת בלי ידיעת ההנהלה, דבר זה חמור מאד ולא ניתן לעבור עליו בשתיקה".

"הלו אני לא מבין, אתם הרי מכירים את הפרוטוקול בעל פה, הייתה ישיבת הנהלה אתה ואחיק הייתם מתוך הרוב המכריע שהכריע על עריכת השינויים והסבת הגלריה לעזרת נשים מורחבת, עתה הגיע עת היישום, במה חטאתי שהוצאתי את זה לפועל?"

"כבש תמים, אתה הרי יודע שעברו מאז שנתיים וחצי לא עשית כלום עם זה, חל על זה חוק ההתיישנות, אם רוצים לקבל מנדט מחודש צריכים לכנס את ההנהלה, אולי השתנו הנסיבות, בלי כינוס מחודש אין לך כל רשות לחדש את הבניה, על כך אנו קוצפים על מה שנטלת עצמאות יתר והראית לכולם כי אנחנו לא יותר מחותמת גומי".

"טוב להבא לא אעשה שוב את הטעות, אבל כעת השינוי כבר נעשה הגלריה הורחבה אי אפשר להחזיר את המצב לקדמותו, אז בוא נסכם שבעזה"ל נעשה ישיבה מחודשת ונדון על יתר השינויים שברצוני לעשות כדי להרחיב ולשפר את הסינגוגה (בית כנסת) שלנו".

"התנצלותך לא תתקבל, אתה מפוטר בזה הרגע מכל תפקידיך" צעק פיליפ בקול ניחר מזעם. "אי אפשר לפטר אותי במסיבת גן, עליכם לכנס את כל ההנהלה ושם תפטרו אותי, אבל תדעו לכם שלא אשתוק אני מגיש את הסיפור לבית המשפט, אתבע בחירות חדשות ולפי זה נראה עם מי דעת הקהל זורמת".

מרטין וג'ק הרימו את קולם: אנו לא מפחדים ממך, תנסה ליזום בחירות ונראה יד מי על העליונה"

התודה והברכה לכל אלו שמסייעים להצלחת הגיליון!!!

hanoch90@gmail.com